

Stichting
Pensioenfonds
F. van Lanschot

Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot
Hooge Steenweg 29, 5211 JN 's-Hertogenbosch
Postbus 1021, 5200 HC 's-Hertogenbosch
Telefoon: 073 - 640 85 65
Telefax: 073 - 611 12 67

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41081009

Verslag over het boekjaar
1-1-2014 t/m 31-12-2014

Inhoud

	Pagina
Personalia en algemeen	5
Missie, visie en strategie	7
Meerjarenoverzicht	9
Bestuursverslag	
Inleiding	13
Organisatie Pensioenfonds	16
Pensioenregelingen	18
Financiële positie	19
Beheersing van de organisatie	27
Communicatie	27
Wet- en regelgeving	28
Overige wijzigingen	30
Compliance	30
Governance	31
Integraal Risicobeleid	32
Beleggingsbeleid	37
Visitatiecommissie	
Samenvatting rapportage Visitatiecommissie	41
Verantwoordingsorgaan	
Verslag van het Verantwoordingsorgaan	45
Reactie bestuur	47
Jaarrekening	
Balans per 31 december	50
Staat van baten en lasten	52
Kasstroomoverzicht	54
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	55
Toelichting op de balans per 31 december	60
Toelichting op de staat van baten en lasten	67
Actuariële toelichting bij verzekeringstechnische analyse	74
Risicoparaagraaf	76

Pagina**Overige gegevens**

Gebeurtenissen na balansdatum	87
Pensioenregelingen	87
Financiering	88
Toeslagbeleid	88
Resultaatbestemming	89
Uitvoering	89
Actuariële verklaring	90
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	92

Bijlagen

Aangesloten ondernemingen per 31 december 2014	97
Verklaring enkele gebruikte begrippen	98

Personalia en algemeen

Bestuur per 31 december 2014

<i>Benoemd namens het Bestuur van het Pensioenfonds</i>		<i>Einde lopende benoemingstermijn:</i>
De heer Drs. J.C. Rietvelt	voorzitter	2015
<i>Benoemd namens de werkgever</i>		
De heer Drs. J.A.C. Horsten		2016
<i>Benoemd namens de Ondernemingsraad</i>		
De heer Drs. W.S. Zeverijn	secretaris	2015
De heer Drs. M.F. Rab RBA		2017
<i>Benoemd namens de Vereniging van Gepensioneerden van Van Lanschot</i>		
De heer Mr. R.J.A. Verberne		2015

Dagelijks Bestuur

De heer Drs. J.C. Rietvelt
De heer Drs. W.S. Zeverijn

Beleggingscommissie

De heer Drs. A.J.C. de Ruiter
De heer Drs. L.M. ten Cate
De heer Drs. M.F. Rab RBA
De heer Drs. J.A.C. Horsten

onafhankelijk lid, tevens voorzitter
onafhankelijk lid

Communicatiecommissie

De heer Mr. R.J.A. Verberne
De heer M.J.C. Bogaard
Mevrouw Drs. S.H.T. Monné

voorzitter

Risicomanagementcommissie

De heer Prof. Dr. M. Damm
Mevrouw Drs. R.F. van der Feltz
De heer Drs. J.A.C. Horsten
De heer Mr. R.J.A. Verberne
De heer Drs. W.S. Zeverijn

onafhankelijk lid, tevens voorzitter
tijdelijk vervangend voorzitter, vanaf 25 september 2014

Verantwoordingsorgaan

Benoemd namens de werkgever
Mevrouw Drs. W. Winkelhuijzen

*Benoemd namens de werknemers
door de Ondernemingsraad*
De heer J.W.F. Heukensfeldt Jansen MBA
De heer drs. J. Vreugdenhil RBA

voorzitter
secretaris

*Benoemd namens de Vereniging
Gepensioneerden van Van Lanschot*
Mevr. Dr. E. Schols-van Oppen

vicevoorzitter

Visitatiecommissie

De heer Drs. E. Capitain
De heer J.W. Rietmulder
Mevrouw E. van Kalmthout

voorzitter
vicevoorzitter

Compliance officer

Mevrouw Mr. B. Kamerling-Fokma

Organisatie

Bestuursbureau
Administrateur
Adviserend Actuaris
Fiduciair Manager
Vermogensbeheerder premieregeling
Vermogensadministrateur
Custodian
Accountant
Certificerend actuaris

Alexander Beard International Benefits B.V., 's-Hertogenbosch
AZL N.V., Heerlen
Sprenkels & Verschuren, Amsterdam
Kempen Capital Management B.V., Amsterdam
ING Personal Fund Services B.V., Amsterdam
KAS BANK N.V., Amsterdam
KAS BANK N.V., Amsterdam
EY Accountants LLP, Maastricht
Triple A, Amsterdam

Missie, visie en strategie

Missie

Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot is opgericht om uitvoering te geven aan de door de werkgever Van Lanschot Bankiers vastgestelde pensioenregeling.

Het Pensioenfonds heeft als missie alle huidige en toekomstige deelnemers te voorzien van de pensioenuitkeringen zoals in de reglementen vastgesteld en die, waar mogelijk, te indexeren voor prijsinflatie.

Onze deelnemers staan centraal in ons denken en doen.

Kernwaarden

Het Pensioenfonds wil een betrouwbaar en duurzaam pensioenfonds zijn en streeft na om zijn financiële verplichtingen nu en in de toekomst waar te maken.

Het Bestuur van de Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot (hierna: het Pensioenfonds) gaat uit van de volgende kernwaarden:

- Betrouwbaarheid;
- Beheerste procesvoering;
- Continuïteit;
- Duidelijkheid;
- Beheerst beloningsbeleid.

De leden van het Bestuur, de bestuurscommissies, het Verantwoordingsorgaan en het Bestuursbureau houden zich aan de door het Bestuur vastgestelde gedragscode. Hierin zijn onder andere regels opgenomen over het aannemen van relatiegeschenken en het omgaan met vertrouwelijke informatie.

Het Bestuur verlangt dat alle partijen aan wie zij werkzaamheden uitbesteedt beschikken over een minimaal gelijkwaardige gedragscode. Bovendien moet er een beheerst beloningsbeleid gevoerd worden. Een uitbestedingspartij mag nooit gedreven worden om meer risico te lopen dan het Pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleid wil lopen.

Visie

De ambitie van het Pensioenfonds is om met een effectieve en efficiënte uitvoering en een passend risico voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden een zo goed mogelijk pensioenresultaat te realiseren.

Als blijkt dat de omvang of uitvoeringskosten van het Pensioenfonds niet meer in een gezonde verhouding staan tot de ambitie zal het Bestuur zich beraden over alternatieven voor de toekomst.

Strategie

Het Bestuur geeft op de volgende wijze invulling aan de realisering van de missie:

- Een evenwichtig en zorgvuldig vormgegeven beleid;
- Risico's worden afgewogen en adequaat gemanaged;
- Processen zijn goed en adequaat ingericht;
- Processen worden op beheerste wijze doorlopen en vastgelegd;
- Voorlichting en informatie zijn begrijpelijk;
- Communicatie aan alle betrokkenen is duidelijk en relevant.

Om de missie zoveel mogelijk waar te kunnen maken moeten door het Pensioenfonds risico's worden genomen. Deze risico's moeten in lijn zijn met de missie.

- Het Bestuur vermijdt daarom risico's die de stabiliteit en soliditeit van het Pensioenfonds bedreigen en/of de vertrouwensrelatie met de deelnemers kunnen schaden;
- Het Bestuur neemt alleen risico's die ze begrijpt;
- De risico's, waarvan wordt verondersteld dat zij op positieve wijze kunnen bijdragen aan de financiële situatie van het Pensioenfonds (zoals sommige beleggingsrisico's), worden regelmatig in kaart gebracht, gemeten, beoordeeld en waar nodig tot voorbedachte proporties gereduceerd;
- Operationele risico's, vooral samenhangend met de bedrijfsvoering van het Pensioenfonds en haar leveranciers, worden eveneens regelmatig in kaart gebracht, gemonitord, beoordeeld en gemitigeerd, dan wel tot verantwoord geachte proporties teruggebracht.

Meerjarenoverzicht

	2014	2013	2012	2011	2010
Aantallen					
Actieve deelnemers	1.257	1.343	1.429	1.594	1.641
Gewezen deelnemers	2.057	1.913	1.818	1.644	1.627
Pensioengerechtigden	666	642	608	578	533
Totaal	3.980	3.898	3.855	3.816	3.801
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Toeslagen					
Indexatie actieven	0,00%	0,00%	1,25% ¹⁾	0,00%	0,00%
Indexatie inactieven	0,50%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	878.483	658.597	655.088	606.123	486.482
Directe en indirecte beleggingsopbrengsten	157.325	-15.063	69.083	39.403	28.315
Rendement op basis van total return ²⁾	23,40%	-2,26%	11,50%	7,60%	5,90%
Reserves					
Algemene reserve	131.009	55.660	32.403	8.496	10.798
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	751.804	611.887	639.513	573.395	492.437
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	1.465	1.229	1.261	1.107	938
Totaal technische voorzieningen	753.269	613.116	640.774	574.502	493.375
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	29.538	26.934	25.641	23.652	22.363

1) Indexatie actieven: in 2012 zijn de opgebouwde pensioenaanspraken van actieven verhoogd met 1,25% uit hoofde van een overgangsregeling in het kader van de nieuwe pensioenregeling. De koopsom is door de werkgever betaald.

2) Voor meer informatie wordt verwezen naar het hoofdstuk "Beleggingsbeleid" op pagina 37.

	2014	2013	2012	2011	2010
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	21.616	29.687	37.033	59.336	31.362
Pensioenuitkeringen eigen rekening	12.329	12.527	12.708	12.255	11.430
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	884.278	668.776	673.177	582.998	504.173
Pensioenverplichtingen	753.269	613.116	640.774	574.502	493.375
Aanwezige dekkingsgraad ¹⁾	117,4%	109,1%	105,1%	101,5%	102,2%
Vereiste dekkingsgraad	113,0%	115,3%	112,0%	115,6%	116,4%

1) De dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen ($884.278 / 753.269 \times 100\% = 117,4\%$).

Mutatie verzekerdenbestand 2014

(Aantallen)

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2013	1.343	1.913	642	3.898
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	143	0	0	143
Ontslag met premievrije aanspraak	-224	224	0	0
Waardeoverdracht	0	-37	0	-37
Ingang pensioen	-5	-28	48 ¹⁾	15
Overlijden	-1	-3	-19	-23
Afkoop	0	0	-1	-1
Andere oorzaken	1	-12	-4	-15
Mutaties per saldo	-86	144	24	82
Stand per 31 december 2014	1.257 ²⁾	2.057	666	3.980

Specificatie pensioengerechtigden

	2014	2013
Ouderdompensioen	475	457
Partnerpensioen	146	139
Wezenpensioen	45	46
Totaal	666	642

1) Inclusief partner- en wezenpensioen.

2) Inclusief 42 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling.

Bestuursverslag

Inleiding

Het jaar 2014 stond in het teken van de transitie naar een nieuwe pensioenregeling, de wijziging van de financieringsafspraken die hieruit is voortgevloeid, het opstellen van een nieuwe uitvoeringsovereenkomst, de continuïteit van het Pensioenfonds en de nieuwe governance. Tevens is doorlopend aandacht geweest voor de ontwikkeling op de financiële markten en de weerslag hiervan op de dekkingsgraad van het Pensioenfonds.

De nieuwe pensioenregeling

Reeds in 2013 is door de Vennootschap aangegeven dat zij, tegelijkertijd met de aanpassing van de regeling aan het fiscale kader 2015, tot een zodanige aanpassing van de pensioenregeling zou willen komen dat grote schommelingen in haar balans uit hoofde van de pensioenverplichtingen voor de toekomst kunnen worden vermeden.

Hiertoe zijn de Vennootschap, de Ondernemingsraad en waar gewenst het Pensioenfondsbestuur, met elkaar in overleg getreden. Dit heeft in het najaar van 2014 tot overeenstemming geleid tussen de Raad van Bestuur en de Ondernemingsraad van de Vennootschap over de invoering van een gemengde CDC/DC regeling met een voor 5 jaar vastgelegde premie van 20,5% van de som der pensioengevende salarissen.

Alvorens een definitief oordeel uit te spreken over de uitvoerbaarheid van de regeling, heeft het Bestuur het Verantwoordingsorgaan geïnformeerd en om een oordeel gevraagd. Helaas heeft het Verantwoordingsorgaan geen positief oordeel afgegeven, aangezien het Verantwoordingsorgaan het onevenwichtig vindt dat het Bestuur niet op voorhand heeft willen vastleggen om, in jaren dat de premie voor de opbouw tekort zou schieten, altijd tot korting van het opbouwpercentage te zullen overgaan. Als reactie op het oordeel van het Verantwoordingsorgaan heeft het Bestuur expliciet een proces rondom de vaststelling van het opbouwpercentage voor het komende jaar vastgelegd in de regeling en de uitvoeringsovereenkomst. Dit proces bestaat uit een jaarlijkse adviesaanvraag waarbij het Verantwoordingsorgaan kan oordelen over de besluitvorming van het Bestuur over de hoogte van de jaarlijkse opbouw en of dit besluit overeenkomt met de nagestreefde evenwichtige belangenbehartiging. Vervolgens heeft het Bestuur de werkgever laten weten dat ze de uitvoering van de pensioenregeling ter hand kan nemen.

Wijziging financieringsafspraken en eenmalige bijstorting door de werkgever

Aangezien onder de oude regeling doorlopende afspraken golden over een verhoogde premie in geval de dekkingsgraad van het Pensioenfonds beneden het vereist eigen vermogen lag, heeft de werkgever in het kader van de invoering en de financiering van de nieuwe regeling op basis van CDC, met het Bestuur gesproken over de afkoop van deze verplichting en de aan de overgang naar CDC voor Pensioenfonds en deelnemer verbonden risico's.

Het Bestuur heeft als uitgangspunt bij deze besprekingen genomen dat bij de afkoop het pensioenresultaat en de kans op indexatie respectievelijk korting voor de verschillende deelnemerscategorieën tot een vergelijkbaar resultaat zou moeten leiden als wanneer de oude regeling zou zijn gecontinueerd.

Als gevolg van de sterk dalende rente in de tweede helft van 2014, is het compensatiebedrag waarover is gesproken gedurende de onderhandelingen enige malen aangepast. Uiteindelijk is in november 2014 overeenstemming bereikt over een eenmalige bijstorting van € 50 miljoen. Dit bedrag is ultimo december 2014 door het Pensioenfonds ontvangen.

Continuïteit van het Pensioenfonds

Net als in 2013 heeft het Bestuur zich, met oog op de ontwikkeling van het deelnemersbestand en de omvang van het Pensioenfonds, in 2014 ook gebogen over de continuïteitsvraag.

Alhoewel er bestuurlijk of anderszins geen directe aanleiding was voor een dergelijk onderzoek, stelde het Bestuur zich op het standpunt dat de veranderde dynamiek in de financiële sector, de daling van het aantal actieven en de alsmaar toenemende regeldruk, die ook zijn weerslag heeft op de kostenontwikkeling van het Pensioenfonds, voldoende aanleiding gaven om een onderzoek uit te voeren naar de verschillende mogelijkheden. Belangrijke uitgangspunten daarbij zijn verlaging van de kosten per deelnemer en verzekeren van de continuïteit.

Gedurende het jaar zijn diverse opties onderzocht, zoals het onderbrengen van de regeling bij een verzekeraar en het opgaan in een grotere entiteit (waaronder de oprichting van of aansluiting bij een bedrijfstakpensioenfonds alsook de mogelijkheid om te komen een Algemeen Pensioen Fonds, APF). Na afweging van de opties kwam het Bestuur tot de conclusie dat op dit moment het verder onderzoeken van de oprichting van een APF dan wel het zelfstandig blijven voortzetten van het Pensioenfonds de opties zijn waarbij het belang van de deelnemers het meest gediend is.

De APF optie is gedurende het jaar met medeweten van de Vennootschap en de Ondernemingsraad op hoofdlijnen uitgewerkt, in samenwerking met een aantal andere ondernemingspensioenfondsen uit de financiële sector. Bij die uitwerking van de APF optie speelde lange tijd onzekerheid over de wetgeving rondom deze uitvoeringsvorm. Begin april 2015 maakte de Staatssecretaris bekend op een aantal cruciale onderdelen uit het wetsontwerp eerst nog een internetconsultatie te willen organiseren, voordat het wetsontwerp in Kamer nader kan worden besproken en vastgesteld. De verwachting is dat pas in de loop van 2015 een goede afweging kan worden gemaakt tussen deelname aan een APF of het zelfstandig doorgaan als ondernemingspensioenfonds.

Financiële positie van het Pensioenfonds

Gedurende het verslagjaar steeg de dekkingsgraad van het Pensioenfonds van 109,1% naar 117,4%. Dit lijkt een gunstige beweging, maar hierbij moet een aantal kanttekeningen worden gemaakt.

Door de scherpe daling van de rente steeg de waarde van de vastrentende beleggingen sterk. In de door DNB gehanteerde rentecurve waartegen de verplichtingen contant worden gemaakt, komt deze daling niet één-op-één naar voren. Indien gedurende het jaar reeds de in 2015 ingevoerde marktcurve toegepast had mogen worden dan zou, uitsluitend als gevolg van de rentedaling, de dekkingsgraad juist wat zijn gedaald. Maar naast het als gevolg van de door overheidsingrijpen gedaalde rente was er ook sprake van goede rendementen op een aantal beleggingscategorieën, hetgeen positief bijdroeg aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Eind 2014 heeft het Bestuur in lijn met het geformuleerde beleid besloten om de pensioengerechtigden en de niet-actieven per 1 januari 2015 een indexatie van 0,5% toe te kennen. De toeslag voor actieve deelnemers was nihil, omdat deze beleidsmatig is gekoppeld aan de omvang van de algemene loonstijging van de vennootschap en er geen algemene loonstijging is overeengekomen in het arbeidsvoorwaardenoverleg in 2014.

Vanwege de afkoop van de door de overgang naar CDC gewijzigde financieringsopzet en de hieruit voortvloeiende overgang van risico's van de werkgever naar Pensioenfonds respectievelijk deelnemers werd in december van het jaar de eenmalige bijstorting van € 50 miljoen van de werkgever ontvangen. Zonder deze bijstorting zou de dekkingsgraad op 31 december 2014 110,8% hebben bedragen.

Op 1 januari 2015 is het nieuwe Financieel Toetsingskader ingevoerd. De eisen voor reserves van pensioenfonds zijn verhoogd. Het Pensioenfonds is hierdoor opnieuw in reservetekort gekomen. Hierdoor en door de zwaardere eisen is de kans dat in de komende jaren toeslagen kunnen worden toegekend kleiner geworden.

De financiële positie van het Pensioenfonds wordt uitgebreider toegelicht op pagina 19.

Governance en Code Pensioenfonds

Per 1 juli 2014 is de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds in werking getreden. Deze wet borgt de evenwichtige belangenbehartiging en stelt nadere eisen aan de geschiktheid voor (mede)beleidsbepalers. Het Bestuur moest een keuze maken uit 5 modellen voor de inrichting van Bestuur, intern toezicht en medezeggenschap. Gekozen is voor voortzetting van het paritaire model. Dit is gepaard gegaan met een beperking van de omvang van zowel het Bestuur, de commissies en het Verantwoordingsorgaan. De statuten zijn in mei 2014 aangepast aan de nieuwe governance.

Vanaf 1 januari 2014 zijn pensioenfonds verplicht om zich aan de normen uit de Code Pensioenfonds te houden, volgens het principe 'pas toe of leg uit'. Het doel van de Code is het verbeteren en het inzichtelijker maken van het functioneren van pensioenfonds, zodat het vertrouwen van belanghebbenden toeneemt, het pensioenvermogen goed wordt beheerd en om te borgen dat de belangen van alle belanghebbenden evenwichtig worden afgewogen.

De Code stelt de drie onderdelen van goed pensioenfondsbestuur centraal: bestuur, toezicht en verantwoording afleggen. Kernbegrippen zijn daarbij integriteit, transparantie en diversiteit. In de loop van 2014 heeft het Bestuur bekeken in hoeverre al aan de normen van de Code werd voldaan en waar eventueel aanpassingen nodig waren. In dit jaarverslag wordt voor het eerst verslag gedaan (op pagina 31) aan de hand van de normen uit de Code.

Verwachtingen en aandachtspunten 2015

In de eerste helft van 2015 zal het Bestuur zich met name richten op de implementatie van de nieuwe regeling en de implementatie van het nFTK.

Op het moment van het schrijven van dit verslag bevindt de rente zich in Europa op een historisch laag niveau. Door het ingrijpen in de markt door de Europese Centrale Bank met massale opkoopacties van obligaties geldt dat voor een substantieel deel van de in Europa uitgegeven staatsleningen van goede debiteuren met een looptijd tot 5 jaar een negatief rendement hebben. Dit ondermijnt niet alleen het rendement, maar heeft ook zijn effect op de waardering van andere beleggingscategorieën. Het ontstaan van luchtballonnen in de waardering mag zeker niet worden uitgesloten.

Als gevolg van onzekerheid over de wijze waarop het ingrijpen in de markt wordt afgebouwd en de vraag of en de mate waarin de economie ondersteuning kan geven aan de huidige waarderingsniveaus in de aandelenmarkten, moet de komende periode rekening worden gehouden met een aanhoudend sterke volatiliteit in de markt.

Bij de implementatie van het nFTK zal het Bestuur niet alleen met de algemene risicoperceptie, maar ook met de specifieke bijzondere marktomstandigheden terdege rekening houden.

Naast de doorlopende aandacht voor de financiële- en risicopositie van het Pensioenfonds, zal naar verwachting ook de aandacht blijven uitgaan naar het project continuïteit in de tweede helft van het jaar. Zoals gesteld, kan dat zowel leiden tot voortzetting van het huidige Pensioenfonds als tot het overgaan naar een nieuwe entiteit in de vorm van een APF.

Ten slotte zal in 2015 een aantal wisselingen in het Bestuur plaatsvinden. Twee van de vijf leden van het Bestuur komen aan het einde van hun termijn, waarvan er één zich niet meer voor een nieuwe termijn verkiesbaar stelt. Daarnaast heeft één van de bestuursleden aangegeven over onvoldoende tijd te beschikken om zijn taken in de nabije toekomst naar behoren te kunnen blijven uitvoeren. In de opvolging van deze bestuursleden is, onder voorbehoud van goedkeuring van deze personen door DNB, inmiddels voorzien. Hierbij is rekening gehouden met het door het Bestuur vastgestelde diversiteitsbeleid.

Organisatie Pensioenfonds

Bestuur

Het Bestuur van het Pensioenfonds heeft de eindverantwoordelijkheid voor de pensioenuitvoering en staat voor een solide vermogens- en balansbeheer. Tot de werkzaamheden behoren onder meer:

- voeren van een adequate pensioenadministratie;
- communiceren over pensioenen en het Pensioenfonds;
- toezien op een correcte uitvoering van de pensioenuitkeringen;
- afstemmen van de beleggingsstrategie op de pensioenverplichtingen van het Pensioenfonds;
- bepalen van het beleggingsbeleid en
- beheersen van de financiële en niet-financiële risico's.

Het Bestuur telt 5 leden. Vier leden zijn benoemd namens de geledingen: één namens de werkgever, twee namens de werknemers en één namens de gepensioneerden. Het Bestuur heeft een onafhankelijke voorzitter.

In het najaar is een Beleidsdag georganiseerd om ideeën over de organisatie en toekomst van het Pensioenfonds uit te wisselen. Behalve het Bestuur waren ook de bestuurlijke commissies aanwezig.

Het Bestuur heeft zijn eigen functioneren over 2014 beoordeeld en geëvalueerd aan de hand van een vragenlijst met de zelfevaluatie van de individuele bestuursleden en een overzicht van de voor het jaar gestelde doelen en de realisatie ervan. Hieraan voorafgaand zijn ook de resultaten van een door de Risicomanagementcommissie opgestelde SWOT-analyse over het functioneren van het Pensioenfonds door het Bestuur besproken. Daarbij is niet alleen terug, maar ook vooruit gekeken. Als uitkomst van een discussie over de beide evaluaties is een aantal gezamenlijke en individuele actiepunten geformuleerd die tot doel hebben het functioneren van het Bestuur ook in het jaar 2015 verder te verbeteren.

Daarnaast vond ook weer de jaarlijkse evaluatie plaats van de uitbestedingspartijen, de adviserend actuaire, de certificerende actuaire, de vermogensbeheerders, de custodian, de pensioenadministrateur en het Bestuursbureau.

Beleggingscommissie

Het Bestuur wordt bijgestaan door een Beleggingscommissie. De Beleggingscommissie adviseert het Bestuur over het beleggingsbeleid in de meest ruime zin en stuurt in samenwerking met het Bestuursbureau de vermogensbeheerders aan. In 2014 is veel aandacht besteed aan de ontwikkeling op de financiële markten, het actuele beleggingsbeleid en de doorontwikkeling van het financiële risicobeleid.

Het beleggingsbeleid wordt uiteengezet op pagina 37.

Communicatiecommissie

De Communicatiecommissie heeft als doelstelling het voortdurend verbeteren van informatie en communicatie over de pensioenregeling en het pensioen. Speerpunt is het actualiseren en het doelgroepgericht aanbieden van informatie. Daarnaast probeert de commissie de deelnemers meer bewust te maken van het belang van een adequaat aanvullend pensioen voor een goede

beleving van de oude dag. Deelnemers hebben hierin echter ook een eigen verantwoordelijkheid. Het communicatiebeleid wordt uiteengezet op pagina 27.

Risicomanagementcommissie

De Risicomanagementcommissie adviseert het Bestuur over de opzet en naleving van het Risicomanagementbeleid van het Pensioenfonds. Daarnaast beoordeelt de Risicomanagementcommissie onder andere de ISAE-verklaringen van uitbestedingspartijen en de risicorapportages van de risico-eigenaren.

Op 25 september 2014 is mevrouw Van der Feltz door het Bestuur benoemd als interim voorzitter ter vervanging van de heer Damm tijdens zijn afwezigheid door ziekte. Op 25 november 2014 is de heer Benders benoemd als commissielid ter vervanging van de heer Hopman die is afgetreden uit de commissie omdat hij niet langer werkzaam was bij Van Lanschot Bankiers. Het risicomanagementbeleid wordt uiteengezet op pagina 32.

Bestuursbureau

Het Pensioenfonds heeft een Bestuursbureau, dat wordt uitgevoerd door Alexander Beard International Benefits B.V. (voorheen Bogaard Pensioen Consultancy). Het Bestuursbureau ondersteunt het Bestuur, bewaakt de relatie met externe partijen en bereidt beleidsbeslissingen van het Pensioenfonds voor.

Intern toezicht: Visitatiecommissie

Door het Bestuur van het Pensioenfonds is een Visitatiecommissie ingesteld bestaande uit drie onafhankelijke deskundigen. De Visitatiecommissie richt zich op de deskundigheid van het Bestuur en de kwaliteit van de procedures en de processen binnen het Pensioenfonds. Het Bestuur stelt de Visitatiecommissie in staat de ontwikkelingen bij het Pensioenfonds te volgen onder meer door het beschikbaar stellen van beleidsstukken en andere documenten.

Op pagina 41 is het verslag van de Visitatiecommissie over de waarnemingsperiode van het kalenderjaar 2013 en het jaar 2014 tot en met 9 september opgenomen.

Verantwoordingsorgaan

Het Pensioenfonds heeft een Verantwoordingsorgaan. Het Bestuur legt aan het Verantwoordingsorgaan verantwoording af over het gevoerde beleid. Het Verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks achteraf een oordeel over het door het Bestuur vastgestelde beleid en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd, alsmede over de naleving van de Code Pensioenfonds. Daarnaast heeft het Verantwoordingsorgaan specifieke adviesrechten.

Het verslag van het Verantwoordingsorgaan en de reactie van het Bestuur zijn opgenomen op pagina 45.

Certificerend actuaaris

De certificerend actuaaris geeft jaarlijks een verklaring af dat het Pensioenfonds heeft voldaan aan de eisen als bedoeld in de artikelen 126 tot en met 140 van de PW. Daartoe voert de certificerend actuaaris alle noodzakelijk geachte controles uit. De verklaring van de certificerend actuaaris is opgenomen op pagina 90.

Externe accountant

De externe accountant geeft jaarlijks een controleverklaring af bij de door het Pensioenfonds gepubliceerde jaarrekening. Hieraan voorafgaand worden alle hiertoe door de accountant noodzakelijk geachte controles uitgevoerd.

De controleverklaring van de accountant is opgenomen op pagina 92.

Pensioenregelingen

Door de Vennootschap Van Lanschot Bankiers en het Pensioenfonds is een uitvoeringsovereenkomst afgesloten voor de uitvoering van de pensioenregelingen ten behoeve van de (oud)werknemers van Van Lanschot Bankiers. In december 2014 is een nieuwe uitvoeringsovereenkomst getekend in het kader van de uitvoering van de Pensioenregeling 2015.

Het Pensioenfonds voert een tweetal pensioenregelingen uit voor werknemers en oud-werknemers van Van Lanschot Bankiers en overige aangesloten ondernemingen.

Basisregeling

Alle werknemers van de werkgever nemen deel aan de basisregeling. De basisregeling heeft het karakter van een middelloonregeling en kent een maximum salaris. In 2014 is besloten om de basisregeling vanaf 2015 vorm te geven als een Collective Defined Contribution-regeling (CDC-regeling). Letterlijk vertaald betekent dit 'een voor het collectief van actieve deelnemers vaste bijdrage'. De werkgever betaalt een vaste premie aan het Pensioenfonds. De premie is zo berekend dat deelnemers naar verwachting jaarlijks 1,875% van de pensioengrondslag aan pensioen opbouwen. Als blijkt dat de afgesproken premie niet voldoende is om de beoogde opbouw te betalen, kan de opbouw voor het komende jaar worden gekort. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als de rente verder daalt of de levensverwachting en de kosten van de pensioenopbouw sneller toenemen dan gedacht.

De pensioenrichtleeftijd is de 67ste verjaardag geworden. Dit geldt ook voor de niet-actieven. De opgebouwde aanspraken tot 1 januari 2015 worden actuariael neutraal omgerekend naar de nieuwe pensioenrichtleeftijd.

Belangrijkste wijzigingen in de basisregeling

	2014	2015
Opbouwpercentage	1,875%	Maximaal 1,875%
Franchise	€ 14.120	€ 13.500
Maximaal pensioengevend salaris basisregeling	€ 49.297	€ 50.000
Maximaal pensioengevend salaris excedentregeling	€ 126.960 / € 160.982	€ 100.000
Pensioenrichtleeftijd	De eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer 65 jaar wordt	De dag waarop de (gewezen) deelnemer 67 jaar wordt
Premie 2014	27,5% van de loonsom	20,5% van de loonsom
Eigen bijdrage	5% van de pensioengrondslag	5% van de pensioengrondslag

Excedentregeling

Werknemers met een inkomen boven het maximale salaris van de basisregeling nemen ook deel aan de excedentregeling. Dit is een premieregeling. De premie is afhankelijk van de leeftijd van de deelnemer en wordt belegd om een pensioenkapitaal te vormen waarvan op pensioneringsdatum een levenslang ouderdomspensioen eventueel met partnerpensioen aangekocht kan worden. Deelnemers hebben de keuze om zelf te beleggen binnen de door het Bestuur vastgestelde grenzen.

In 2014 zijn de premiepercentages voor 2015 aangepast vanwege de aanpassingen in het nieuwe fiscale kader. Op grond van een wettelijke maatregel vindt vanaf 1 januari 2015 een aftopping plaats van de pensioenopbouw bij een pensioengevend salaris boven € 100.000. Werknemers kunnen hiervoor zelf aanvullende maatregelen treffen. Vanuit Van Lanschot wordt aan werknemers die het aangaat een compensatieregeling aangeboden.

Gewijzigde premiepercentages

Leeftijdsklasse (in jaren)	Premie-inleg 2014	Premie-inleg 2015
20 - 24	4,76%	4,70%
25 - 29	5,79%	5,70%
30 - 34	7,06%	6,90%
35 - 39	8,65%	8,40%
40 - 44	10,55%	10,20%
45 - 49	12,93%	12,50%
50 - 54	15,87%	15,40%
55 - 59	19,67%	18,90%
60 - 64	24,67%	23,60%
65 - 67	–	27,70%

Wijziging risico's

Door de overgang van een middelloonregeling naar een CDC-regeling vindt een verschuiving van de risico's plaats.

De risico's van een aanhoudend lage rente en een stijgende leeftijdsverwachting –het zogenaamde langlevensrisico– liggen bij een CDC-regeling bij alle deelnemers, actieven, niet-actieven en pensioengerechtigden.

Het kan in de komende vijf jaar meezitten, maar ook tegenzitten. Dat geldt tevens voor de ontwikkelingen in de financiële markten en de daaraan verbonden beleggingsrisico's. Hierdoor kan de premie in enig jaar ontoereikend zijn om de ambitie te behalen. Het gevolg kan dan zijn dat er minder pensioenopbouw dan de ambitie van 1,875% wordt toegekend en dat de toeslagverlening uitblijft. Daarom spreken we van een pensioenambitie en pensioenindicaties.

Als de financiële positie van het Pensioenfonds achterblijft bij de verwachting, dan springt de werkgever financieel niet meer bij zoals bij de dekkingsgraadafhankelijke premie wel het geval was.

Door het betalen van de jaarlijkse vaste premie voldoet de werkgever volledig aan haar verplichting inzake de arbeidsvoorwaarde pensioen.

Evenwichtige belangenbehartiging

Het Bestuur van het Pensioenfonds vindt het van belang dat de gewijzigde pensioenregeling en de financieringsafspraken conform het voorstel van de werkgever moeten voldoen aan het beginsel van evenwichtige belangenbehartiging. In dat kader zijn in de uitvoeringsovereenkomst een aantal maatregelen vastgelegd op welke wijze de financiering van de verschillende regelingen plaatsvindt en op welke wijze de toekomstige opbouw gekort kan worden op het moment dat de vaste premie in een bepaald jaar onvoldoende blijkt te zijn om het geambieerde opbouwpercentage te kunnen waarmaken.

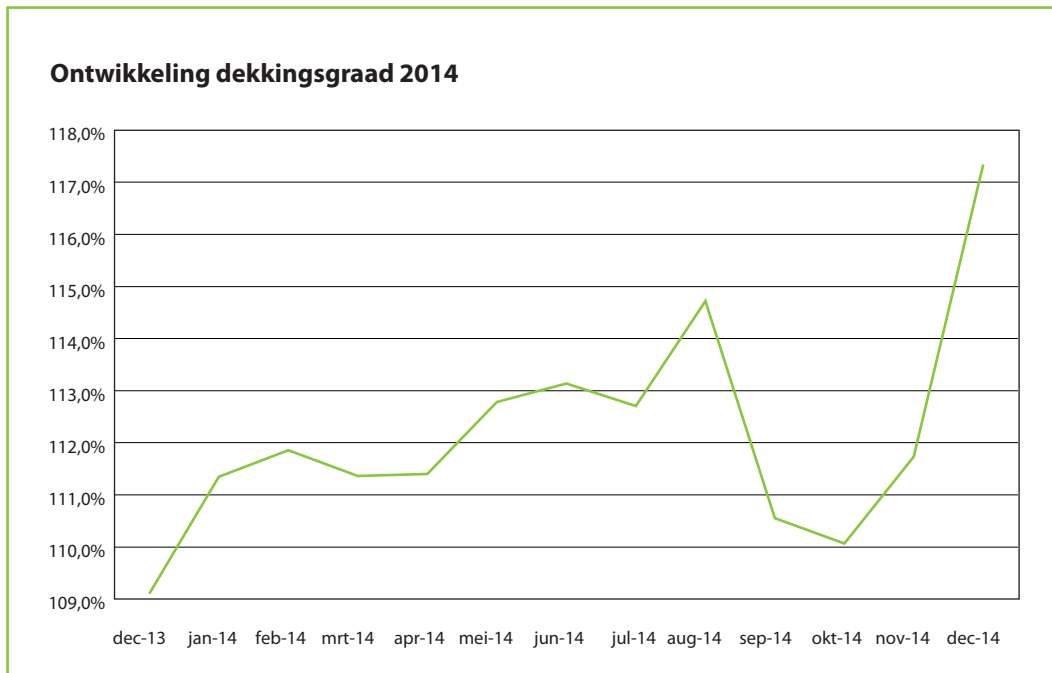
Financiële positie

Voor het Pensioenfonds is de dekkingsgraad de belangrijkste graadmeter voor de financiële positie. Eind december 2013 was de dekkingsgraad 109,1% en eind december 2014 is de dekkingsgraad mede door de bijstorting gestegen naar 117,4%.

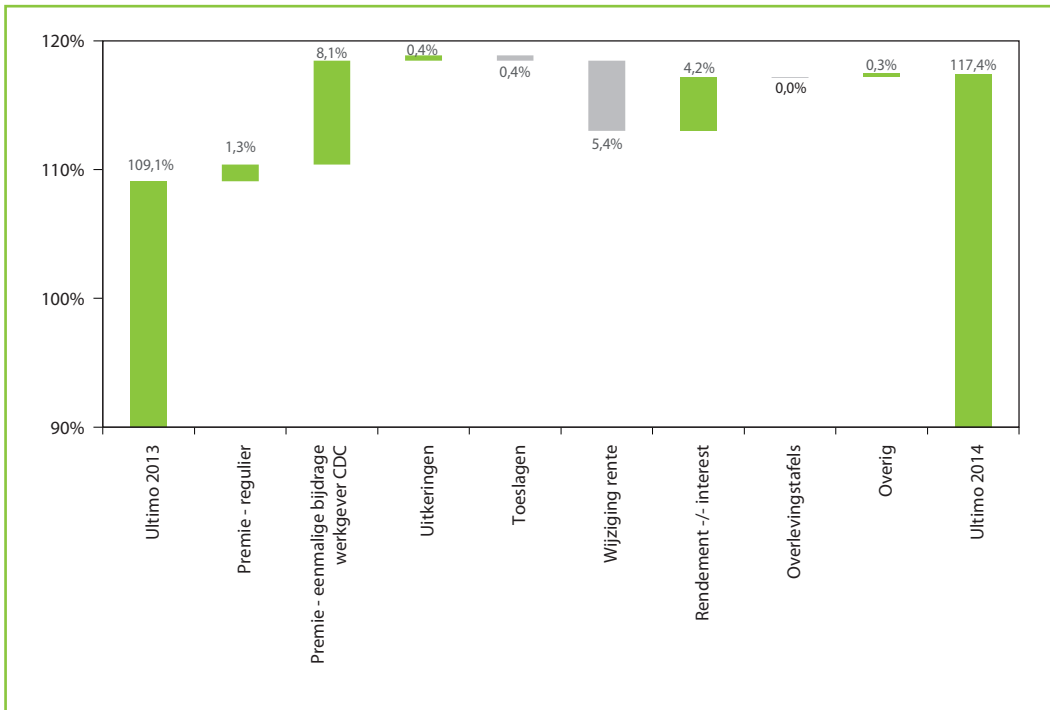
De werkgever heeft aangegeven de pensioenregeling en ook de lopende uitvoeringsovereenkomst te willen aanpassen om de pensioenlasten beter beheersbaar te houden. De pensioenregeling 2012 wordt gekenmerkt door een dekkingsgraadafhankelijke premie. Dit betekent dat de jaarpremie stijgt op het moment dat de dekkingsgraad lager is. Deze methode kan voor de werkgever behoorlijk grote gevolgen met zich meebrengen en dat is de afgelopen jaren ook wel gebleken. Daarom heeft de werkgever in overleg

met de Ondernemingsraad van Van Lanschot besloten om de basisregeling vanaf 1 januari 2015 om te zetten naar een CDC-regeling (Collective Defined Contribution) met een premie van 20,5%, die vast staat voor de komende vijf jaar (2015 tot en met 2019).

Ter compensatie voor het vervallen van de dekkingsgraadafhankelijke premie en de overgang naar een vaste premie heeft de werkgever ultimo december 2014 een eenmalige storting gedaan in het Pensioenfonds van € 50 miljoen.

In onderstaande grafiek wordt de ontwikkeling van de dekkingsgraad uitgesplitst naar de verschillende componenten.

Premiemarge

De premiemarge (feitelijke premie verminderd met benodigde premie voor inkoop pensioenaanspraken) heeft in 2014 een positief effect van in totaal 1,3% gehad op de dekkingsgraad.

De eenmalige bijdrage van de werkgever van € 50 miljoen in verband met de overgang naar de nieuwe Collective Defined Contribution (CDC)-regeling heeft geresulteerd in een stijging van de dekkingsgraad met 8,1%.

Uitkeringen

Het verrichten van uitkeringen heeft een positief effect gehad op de dekkingsgraad van 0,4%. Het doen van uitkeringen heeft –zolang de dekkingsgraad hoger is dan 100%– een positief effect op de financiële positie van het Pensioenfonds. Door het doen van uitkeringen nemen de verplichtingen af, terwijl het eigen vermogen van het Pensioenfonds op hetzelfde niveau blijft. Per saldo stijgt hierdoor de dekkingsgraad.

Toeslagen

Op 18 december 2014 is door het Bestuur besloten om een voorwaardelijke toeslag van 0,5% toe te kennen aan de inactieve deelnemers per 1 januari 2015. Deze toeslag heeft een negatief effect van 0,4% op de dekkingsgraad gehad.

Wijziging rente

Door wijziging van de rentetermijnstructuur gedurende 2014 is de dekkingsgraad met 5,4% afgenomen. In 2014 was er sprake van een gedeeltelijke strategische renteafdekking van circa 60% van de zuivere rentetermijnstructuur.

Rendement

Het gerealiseerde rendement (na aftrek resultaat in verband met renteafdekking) was hoger dan het rendement benodigd om de aangroei van de voorziening te financieren. De dekkingsgraad is hierdoor met 4,2% toegenomen.

Overlevingstafels

Het doorvoeren van de nieuwe overlevingstafels en de ervaringssterfte heeft per saldo geen effect gehad op de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Overige grondslagen

De overige oorzaken hebben op de dekkingsgraad een positief effect van 0,3% gehad. Dat wordt veroorzaakt door de positieve resultaten op sterfte, arbeidsongeschiktheid, waardeoverdrachten en omzetting kapitaal.

Premiebeleid

De basispremie is de gedempte kostendekkende premie die het Pensioenfonds nodig heeft voor inkoop van de pensioenaanspraken. Bij de vaststelling van deze basispremie wordt uitgegaan van een gedempte rentevoet van 3%. Conform het arbeidsvoorwaardenreglement van de Vennootschap is een eigen bijdrage voor de actieve deelnemers verschuldigd. In onderstaande overzicht is de premie en eigen bijdrage van de afgelopen jaren opgenomen.

De werkgever heeft eind 2014 een extra storting gedaan van € 50 miljoen in verband met de overgang naar een vaste premie van 20,5% voor de jaren 2015 tot en met 2019.

	Basispremie (over de loonsom)	Eigen bijdrage (van de pensioen- grondslag)
2015	20,5%	5%
2014	27,5%	5%
2013	29,4%	5%
2012	18,8%	5%
2011	18,8%	3,75%
2010	21,3%	2,75%
2009	20,5%	2,75%
2008	18,5%	1,75%

In de Pensioenwet en het Besluit FTK zijn de voorschriften met betrekking tot het vaststellen van de zuivere en de gedempte kostendekkende premie weergegeven. Het Pensioenfonds heeft, zoals beschreven in de ABTN gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de kostendekkende premie te dempen.

In onderstaande tabel wordt zowel de zuivere als de gedempte kostendekkende premie over boekjaar 2014 weergegeven.

Zuivere en gedempte kostendekkende premie 2014 (x € 1.000)

Kostendekkende premie	Zuiver	Gedempt
Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw	7.852	7.977
Actuarieel benodigde koopsom voor risicodekking		
– Partnerpensioen en ANW-hiaat	562	537
– Premievrijstelling	732	732
Solvabiliteitsopslag	1.429	1.445
Opslag voor uitvoeringskosten	701	701
Herstellpremie		773
Beschikbare premie	2.989	2.989
Totaal	14.265	15.154

Het aantal actieven is in 2014 afgenomen van 1.343 naar 1.257 deelnemers. Dit leidt tot een daling van de actuarieel benodigde koopsom op basis van de gedempte premie van € 8.792.000 in 2013 naar € 7.977.000 in 2014.

Zuivere kostendekkende premie

De actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw is vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur per 31 december 2014 zoals deze is gepubliceerd door de DNB.

De solvabiliteitsopslag is gelijk gesteld aan het vereist eigen vermogen per 31 december 2013 (15,3%).

Gedempte kostendekkende premie

De actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw is vastgesteld op basis van een rente van 3%.

De solvabiliteitsopslag is gelijk gesteld aan het vereist eigen vermogen per 31 december 2013 (15,3%).

Feitelijke premie

Over het boekjaar 2014 is in totaal € 21.616.000 aan reguliere premie ontvangen. De feitelijke premie is gelijk aan 27,4% van de salarissom.

De feitelijk ontvangen premie in 2014 is hoger dan de gedempte kostendekkende premie, de zuiver kostendekkende premie en de minimale premie bij onderdekking. In de ontvangen premie is de extra storting van de werkgever opgenomen.

Toeslagen

Normaal gesproken wordt geld elk jaar iets minder waard. Dat heet inflatie. Vanwege de inflatie probeert het Pensioenfonds de opgebouwde pensioenen en pensioenuitkeringen jaarlijks te verhogen. Dit heet toeslagverlening. Dit kan alleen als de financiële situatie van het Pensioenfonds goed genoeg is. Als het financieel tegenzit, kan het zo zijn dat een pensioenfonds niet of niet volledig kan indexeren. Dat betekent dat het pensioen minder waard wordt. Als het daarna financieel meezit, kan het pensioen eventueel extra worden geïndexeerd om de koopkracht te herstellen.

Tot en met 2014 was het beleid van het Pensioenfonds om de opgebouwde pensioenen van inactieve deelnemers en de uitkeringen van pensioengerechtigden zoveel mogelijk te verhogen aan de hand van de stijging van de prijzen. Voor de bepaling van de

prijsstijging wordt uitgegaan van de Consumenten Prijs Index afgeleid (CPI Afgeleid) over de periode van november tot en met oktober welke wordt gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Voor actieve deelnemers was het beleid om de opgebouwde pensioenen te verhogen aan de hand van de algemene loonrondes bij Van Lanschot Bankiers.

Vanaf 2015 wordt voor beide groepen hetzelfde beleid gehanteerd en worden de opgebouwde pensioenen en pensioenuitkeringen verhoogd met de algemene prijsstijgingen als dat gezien de financiële situatie van het Pensioenfonds mogelijk is.

De afgelopen jaren zijn de volgende toeslagen verleend:

Jaar toeslag per 1 jan.	Inactieve deelnemers			Actieve deelnemers		
	Toeslag	Prijs- stijging oktober (CBS) ¹⁾	Verschil	Toeslag	Loonstijging	Verschil
2015	0,50%	0,70%	0,20%	0,00%	0,00%	0,00%
2014	0,00%	0,90%	0,90%	0,00%	0,00%	0,00%
2013	0,00%	2,00%	2,00%	0,00%	0,00%	0,00%
2012	0,00%	2,30%	2,30%	1,25%	1,25%	0,00%
2011	0,00%	1,40%	1,40%			
2010	0,00%	0,40%	0,40%			
2009	0,00%	2,50%	2,50%			
2008	1,75%	1,50%				
2007	1,50%	1,20%				
2006	1,25%	1,50%				
2005	1,00%	0,80%	nvt ²⁾	nvt ³⁾	nvt ³⁾	nvt ³⁾
Achterstand			9,70% ⁴⁾			

Per 1 januari 2015 zijn de pensioenuitkeringen van pensioengerechtigden en de opgebouwde pensioenaanspraken van inactieve deelnemers verhoogd met 0,5%.

De pensioenaanspraken van de actieve deelnemers zijn niet verhoogd, aangezien de verhoging op basis van het Arbeidsvoorwaardenreglement over 2014 nihil was.

1) In dit overzicht is de afgeronde prijsstijging van november tot en met oktober opgenomen, zoals het CBS publiceert op haar website.

2) Pas vanaf 2009 is de toeslag gekoppeld aan de Consumenten Prijsindex (CPI) afgeleid. Voorheen was er een bestemmingsreserve voor toeslagverlening.

3) Tot 2012 was een eindloonregeling van toepassing zonder toeslagverlening voor de actieve deelnemers.

4) Door de invoering van het nieuwe Financieel Toetsingskader is het wellicht niet langer mogelijk om inhaaltoeslag te verlenen over de periode vóór 1 januari 2015.

Kostenontwikkeling

Pensioenbeheer

De kosten van het pensioenbeheer bestaan uit de kosten van uitbesteding, bestuurskosten en de kosten van in- en extern toezicht. De totale kosten in het boekjaar bedroegen € 1.053.000. Dit is exclusief de kosten van vermogensbeheer die direct ten laste van het beleggingsrendement worden gebracht. Over 2013 bedroegen de totale kosten € 1.117.000. Deze kostendaling wordt nauwelijks gereflecteerd in de gemiddelde kosten per deelnemer aangezien in de noemer alleen de actieven en gepensioneerden opgeteld worden. Dit is conform de definitie van de Pensioenfederatie. Het stijgend aantal niet-actieven blijft buiten beschouwing in deze berekening.

Nadrukkelijk wijst het Bestuur er overigens op dat ieder pensioenfonds op een eigen wijze stuurt op rendement en risico en dat de kosten daar een uitvloeisel van zijn. Een deel van deze kosten is inherent aan de aard van de regeling, de opbouw van de deelnemerspopulatie en het ambitieniveau. Anders dan wel eens in de pers wordt gesuggereerd, zijn de kosten van verschillende pensioenfondsen daardoor onderling niet goed te vergelijken.

Conform het in november 2011 door de Pensioenfederatie gepubliceerde document "Aanbevelingen uitvoeringskosten en de Nadere Uitwerkingen", en de nadere uitwerkingen hiervan zijn in navolgend kostenoverzicht de kosten van het pensioenbeheer en vermogensbeheer opgenomen.

Uitvoerings- en administratiekosten

	2014	2013
Totaal pensioenuitvoeringskosten	€ 1.053.000,00	€ 1.117.000,00
Per (actieve en pensioengerechtigde) deelnemer	€ 547,58	€ 562,72
Kosten vermogensbeheer ¹⁾	€ 3.638.000,00	€ 3.440.000,00
Transactiekosten	€ 736.000,00	€ 594.000,00
Totale kosten vermogensbeheer	€ 4.374.000,00	€ 4.034.000,00
Gemiddeld belegd vermogen	€ 759.433.000,00	€ 656.842.500,00
Kosten vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegde vermogen ²⁾	0,48%	0,52%
Transactiekosten in % van het gemiddeld belegde vermogen ³⁾	0,10%	0,09%

1) Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden. De eerste categorie betreft de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt. Daaronder vallen de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s) en overige beheervergoedingen. Dit betreft een bedrag van € 1.196.000. De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening.

2) Uit de uitkomsten van een in 2013 door DNB uitgevoerd onderzoek vermogensbeheerkosten van pensioenfondsen, blijkt dat de totale vermogensbeheerkosten over de periode 2009 - 2011 0,45% van het beheerd vermogen exclusief transactiekosten bedroegen (gemiddeld in de sector 0,53%).

3) Hiervoor wordt deels gebruik gemaakt van schattingen aangezien de werkelijke transactiekosten doorgaans niet worden gerapporteerd in de jaarrekening van beleggingsfondsen.

Vergoedingen bestuur- en commissieleden

Voor Bestuursleden, leden van de Beleggingscommissie, de Communicatiecommissie, de Risicomanagementcommissie, de Visitatiecommissie en het Verantwoordingsorgaan, welke niet werkzaam zijn bij Van Lanschot Bankiers, is een vergoedingenregeling van toepassing.

In 2014 zijn de volgende bedragen vergoed:

Bestuur	€ 125.000,-
Commissies	€ 39.000,-
Verantwoordingsorgaan	€ 7.000,-
Visitatiecommissie	€ 34.000,- ¹⁾

Vermogensbeheer

De totale kosten voor de uitvoering van het vermogensbeheer over 2014 bedragen € 4,4 mln (2013: € 4,0 mln). Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen zijn de kosten 0,58% (2013: 0,60%). Met name de sterke stijging van het vermogen heeft in 2014 geleid tot de hogere kosten in euro's.

De totale kosten voor de uitvoering van het vermogensbeheer zijn te onderscheiden naar de volgende componenten:

- Beheerkosten (kosten voor het portefeuillebeheer door externe vermogensbeheerders en voor fiduciair management): deze bedroegen in 2014 € 3,3 mln (2013: € 3,1 mln) of 0,48% van het vermogen (2013: 0,52%).
- Transactiekosten (brokerkosten en marktimpactkosten die gemaakt worden bij het doen van transacties): deze bedroegen in 2014 € 0,7 mln (in 2013: € 0,6 mln) of 0,10% van het vermogen (2013: 0,09%).
- Overige kosten (kosten die zijn gemaakt voor de bewaarbank, de beleggingsadministratie, advieskosten, de kosten voor het Bestuursbureau en overige kosten). Deze bedroegen in 2014 € 0,3 mln (2013: € 0,4 mln) of 0,04% van het vermogen (2013: 0,05%).

In onderstaande tabel zijn de kosten (x € 1.000) voor 2014 weergegeven

	Directe kosten	Indirecte kosten	Totale kosten
Beheerkosten	867	2.447	3.314
Transactiekosten	5	731	736
Overige kosten	324	–	324
Totale kosten	1.196	3.178	4.374

De kosten omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt, maar ook een uitsplitsing van de onzichtbare ('indirecte') kosten voor transacties en beheer van beleggingsfondsen in de portefeuille.

De directe kosten zijn afgeleid van de kosten zoals deze ook in de jaarrekening naar voren komen. Hierop zijn enkele correcties aangebracht om beter inzicht te geven in de kosten van 2014.

1) Een deel van deze kosten (€ 9.075) heeft betrekking op 2013.

De indirecte kosten zijn verwerkt in het beleggingsrendement. Voor de indirecte transactiekosten is evenals in 2013 veelal gebruik gemaakt van schattingen op basis het transactievolume per beleggingscategorie, de gemiddelde transactiekosten en marktimpact van de betreffende categorie. De methodiek om de totale transactiekosten te berekenen is over het verslagjaar 2014 verder verbeterd, hetgeen heeft geleid tot een lichte verhoging. De kosten in bovenstaande tabel zijn opgesteld in lijn met de richtlijnen van de Pensioenfederatie.

Herstelplan: korte en lange termijn

Tot eind 2013 was een herstelplan voor de korte termijn van kracht voor het Pensioenfonds. Op basis van de eindevaluatie van het herstelplan, heeft DNB bevestigd dat het Pensioenfonds in staat is geweest binnen de wettelijke termijn het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) te bereiken. Hierdoor heeft het Pensioenfonds per 1 april 2014 geen korting hoeven door te voeren.

Gedurende geheel 2014 was een langetermijnherstelplan van toepassing voor het Pensioenfonds. Als gevolg van de introductie van het nieuwe FTK zijn alle lopende herstelplannen per 1 januari 2015 vervallen.

Beheersing van de organisatie

Een groot deel van de werkzaamheden van het Pensioenfonds, zoals de administratie van het Pensioenfonds en het vermogensbeheer, zijn uitbesteed aan gespecialiseerde partijen. Het Bestuur is eindverantwoordelijk voor de gang van zaken binnen het gehele Pensioenfonds. Daarom is het van belang dat het Bestuur continu inzicht heeft in alles wat er speelt binnen het Pensioenfonds. Als gevolg van een zorgvuldige taakverdeling tussen vermogensbeheerders, fiduciair beheerder, custodian, beleggingscommissie, risicocommissie, administrateur en bestuursbureau zijn er voldoende waarborgen ingebouwd voor een onafhankelijke oordeelvorming over de gang van zaken binnen het fonds. Het Bestuur beschikt over een managementrapportage waarin op kwartaalbasis gerapporteerd wordt in hoeverre het Pensioenfonds voldoet aan de door het Bestuur vastgestelde risicomaatstaven. Voor de verschillende risicogebieden zijn bestuursleden tot risico-eigenaren benoemd. Zij beoordelen ieder kwartaal hun eigen risicogebied, schatten in welk risico op dat moment gelopen wordt, welke risico's er mogelijk voor de toekomst zijn en welke verbeteringen doorgevoerd kunnen worden. In de management-rapportage is daarnaast een overzicht van de financiële situatie van het Pensioenfonds opgenomen en een samenvatting van de dienstverleningsrapportage van de uitbestedingspartijen. Door middel van de managementrapportage houdt het Bestuur zicht op de vorderingen in het jaarplan en de kosten aan de hand van de begroting van het Pensioenfonds en de tussenstand per kwartaal.

Door een intensieve bespreking van de managementrapportage waarbij de verantwoordelijke bestuursleden ook uitgedaagd worden, wordt bewerkstelligd dat het Pensioenfonds zich blijft verbeteren en haar doelstellingen zo goed mogelijk realiseert. Uiteraard wordt het Bestuur tussentijds geïnformeerd op het moment dat zaken niet lopen zoals afgesproken met de uitbestedingspartijen zodat indien nodig tijdig ingegrepen kan worden.

Communicatie

Voor de actieve deelnemers zijn er begin 2014 informatiebijeenkomsten georganiseerd, waar door het Bestuur actuele thema's zijn besproken en specifieke vragen over de werking van de regeling beantwoord. Voor de gepensioneerden heeft het Bestuur voordrachten gegeven in een tweetal bijeenkomsten, die door de Vereniging van Gepensioneerden werden georganiseerd. Belangrijke ontwikkelingen in 2014 waren de vernieuwing van de website van het Pensioenfonds met de introductie van de life events, die van invloed kunnen zijn op het pensioen, voor zowel de actieve deelnemers, de niet-actieven als de gepensioneerden, Ook zijn daarbij handige links opgenomen, waarop men kan doorklikken voor meer informatie en/of tips. En tot slot een aantal Q&A's, veelgestelde vragen met de bijbehorende antwoorden.

Middels het aanbieden van gerichte informatie over de gevolgen voor pensioen van de zogenaamde 'life events' in werk en privé stimuleren het Bestuur en de Communicatiecommissie de deelnemers om zich meer te gaan verdiepen in hun pensioen en dat van hun eventuele partner en in de mogelijkheden om zelf aanvullende maatregelen te treffen.

Daarnaast heeft de Communicatiecommissie zich bezig gehouden met de gewijzigde teksten van de Uniform Pensioen Overzichten (UPO) en de communicatie over de Pensioenregeling 2015. Ook is het afgelopen jaar een Klankbordgroep ingezet, samengesteld uit alle deelnemersgeledingen, die voorgenomen communicatieuitingen van het Pensioenfonds mede toetst op leesbaarheid en begrijpelijkheid. Tot slot werd een communicatiematrix opgesteld, waaruit geput kan worden ingeval zich nieuwe wijzigingen voordoen, en de gevolgen ervan voor de deelnemers moeten worden gecommuniceerd.

In december 2014 zijn er door het Pensioenfonds samen met de werkgever deelnemersbijeenkomsten georganiseerd om deelnemers te informeren over de wijzigingen in de pensioenregeling vanaf 1 januari 2015. Voorafgaand aan deze deelnemersbijeenkomsten is meerdere malen informatie over de gewijzigde pensioenregeling geplaatst op de website van het Pensioenfonds en op het intranet van de werkgever. De Communicatiecommissie van het Pensioenfonds is nauw betrokken bij de totstandkoming van deze informatie. Na de deelnemersbijeenkomsten hebben alle actieve deelnemers een brochure over de nieuwe regeling ontvangen welke is toegespitst op hun persoonlijke situatie.

In januari 2015 zijn ook de overige groepen, inactieve deelnemers en gepensioneerden geïnformeerd over de wijzigingen in de pensioenregeling en de gevolgen daarvan voor elke doelgroep. Daarnaast is de website van het Pensioenfonds aangepast aan de nieuwe regeling. Voor werknemers die nieuw in dienst komen is een uitgebreide brochure opgesteld die uitleg geeft over de pensioenregeling en de keuzemogelijkheden die deelnemers hebben. Op de website van het Pensioenfonds staat een soortgelijke brochure, waarin deelnemers kunnen nakijken hoe de pensioenregeling in elkaar zit en welke opties de regeling kent. In januari zijn voor actieve deelnemers spreekuren georganiseerd (inloop en telefonisch) voor degenen die specifieke vragen hadden over de pensioenregeling en de gevolgen voor hen persoonlijk. Hier is door een beperkte groep gebruik van gemaakt.

Ontwikkelingen pensioencommunicatie

Begin 2014 publiceerde staatssecretaris Klijnsma een consultatiedocument over verbeteringen van de pensioencommunicatie. Na ontvangst van diverse maatschappelijke reacties volgde in de loop van 2014 de indiening van een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer. Het wetsvoorstel Pensioencommunicatie is op 5 maart 2015 aangenomen door de Tweede Kamer. De behandeling in de Eerste Kamer zal naar verwachting in de eerste helft van 2015 worden afgerond. Reden voor de nieuwe wetgeving is dat de bestaande wettelijke informatieverplichtingen onvoldoende begrijpelijk zijn, de terminologie en het taalgebruik te lastig en de hoeveelheid informatie te omvangrijk en weinig doelgericht. Bovendien wordt bij naleving van slechts de wettelijke informatieverplichtingen een te rooskleurig beeld over de hoogte van het pensioen gegeven en ontbreekt inzicht in de risico's.

De Communicatiecommissie treft de nodige voorbereidingen om, daar waar nodig, de aanpassingen in de Wet Pensioencommunicatie en Pensioen 1-2-3 door te voeren bij het Pensioenfonds.

Wet- en regelgeving

Nieuw financieel toetsingskader

De invoering van het nieuwe FTK heeft 2014 beheerst. Pas aan het einde van het jaar werd de lange discussie over de herziening van het pensioenstelsel afgerond. Het nieuwe FTK omvat de financiële eisen waaraan pensioenfonds moeten voldoen. Belangrijkste doel van de nieuwe regels is een robuust toekomstbestendig pensioenstelsel waarin het pensioenvermogen van de deelnemer stabiel wordt beheerd en een evenwichtige verdeling van lusten en lasten plaatsvindt tussen generaties.

De belangrijkste wijzigingen in het nieuwe FTK hebben betrekking op:

- de Beleidsdekkingsgraad;
- de toeslagverlening;
- de nieuwe herstelplansystematiek;
- de pensioenverlaging (korting);
- het inhalen van toeslagverlening en het herstellen van pensioenverlagingen;
- de haalbaarheidstoets (gevolg van de nieuwe CDC-regeling);
- het vereist eigen vermogen onder het nieuwe FTK.

Pensioendialoog

Door de staatssecretaris van Sociale Zaken is tevens een discussie aangekondigd over de grondbeginselen en uitgangspunten van het aanvullende pensioenstelsel, te voeren in de vorm van een Nationale Pensioendialoog. Er zijn demografische, economische, arbeidsmarkt gerelateerde en sociaal-culturele ontwikkelingen die volgens mevrouw Klijnsma in de komende jaren om een vernieuwd stelsel vragen. Hierbij komen onder andere de collectiviteit, solidariteit, verplichtstelling en de doorsneepremiesystematiek, ruimte voor maatwerk, mate van individuele keuzevrijheden aan de orde. Het Bestuur volgt met belangstelling op welke wijze follow up gaat worden gegeven aan de resultaten uit deze discussies.

Aanpassing fiscale kader pensioenopbouw

In 2014 werden nieuwe wettelijke voorstellen ontwikkeld, waardoor het fiscale (Witteveen)kader, dat maxima voorschrijft aan de pensioenopbouw, met ingang van 1 januari 2015 neerwaarts zijn bijgesteld. Niet alleen de opbouwpercentages zijn verlaagd, maar ook is het pensioengevend salaris begrensd. Voortaan kan via de werkgever geen pensioen worden opgebouwd over salarissen boven € 100.000. Het Pensioenfonds hoefde door deze wijzigingen het maximale opbouwpercentage in de basisregeling niet te verlagen, wel moesten de premiepercentages van de excedentregeling worden verlaagd. Deze zijn bij ons fonds op het niveau gebracht van de maximale wettelijke staffels. Ook is het maximale pensioengevend salaris vanaf 1 januari 2015 verlaagd naar € 100.000.

In verband met de nieuwe maximale fiscale grens voor pensioenopbouw heeft de wetgever de mogelijkheid geopend om bij het eigen pensioenfonds een vrijwillige netto pensioen spaarfaciliteit onder te brengen. Het Bestuur heeft besloten om, gelet op de complexiteit daarvan en de zware administratieve verplichtingen die daaraan verbonden zijn, van deze mogelijkheid geen gebruik te maken. De werkgever heeft daarop voor alle in dienst zijnde medewerkers die door direct door deze maatregel zijn getroffen, een eigen overgangsregeling in het leven geroepen.

Ook werd de BTW-vrijstelling voor koepelfondsen afgeschaft omdat deze concurrentievervalsing in de hand zou werken. Dit betekent voor het Pensioenfonds dat vanaf 1 januari 2015 BTW moet worden afgedragen over de werkzaamheden die worden uitgevoerd door de pensioenuitvoerder. Dit brengt helaas een behoorlijke extra kostenpost met zich mee voor het Pensioenfonds.

Algemeen Pensioenfonds (APF)

Vlak voor het einde van 2014 heeft staatssecretaris Klijnsma het wetsvoorstel voor het algemeen pensioenfonds (APF) naar de Tweede Kamer gestuurd. Aan het wetsvoorstel is een periode voorafgegaan van consultatie van de pensioen- en verzekeringssector aan de hand van een voorontwerp van de wet.

Het wetsvoorstel speelt in op de behoefte van pensioenfondsen om met elkaar effectiever en tegen lagere uitvoeringskosten te kunnen samenwerken.

Het Pensioenfonds had het APF al als aandachtspunt benoemd in 2014. Na een evaluatie van diverse alternatieven, lijkt een APF voor de financiële sector een reële optie om de continuïteit op langere termijn zeker te stellen en kosten te besparen. Met drie andere partijen worden op dit moment de mogelijkheden onderzocht om een APF op te richten.

Overige wijzigingen

Effecten van de nieuwe AG-prognosetafel

Het Bestuur van het Pensioenfonds heeft besloten om per 31 december 2014 zowel de overlevingstafels als de ervaringssterfte aan te passen. De invloed op de voorziening van het Pensioenfonds is zeer gering.

Compliance

Met compliance wordt aangeduid in hoeverre het Pensioenfonds voldoet aan de geldende wet- en regelgeving. In de Gedragscode van de Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot zijn de normen en waarden vastgelegd waaraan bestuursleden, medewerkers van Van Lanschot of gelieerde ondernemingen die –al dan niet incidenteel– werkzaamheden verrichten ten behoeve van het Pensioenfonds zich dienen te houden. De Gedragscode voldoet aan de voorschriften van de toezichthouders AFM en DNB.

De Compliance Officer, tevens Compliance Officer van de Van Lanschot Groep, houdt toezicht op de naleving van de Gedragscode en overige relevante wet- en regelgeving. Sinds 1 april 2013 is mevrouw Mr. B. Kamerling-Fokma benoemd als Compliance Officer van het Pensioenfonds. In de verslagperiode gaf dit geen aanleiding tot opmerkingen.

Toezicht door De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten

In 2014 is door DNB geen dwangsom of boete opgelegd, geen aanwijzing gegeven, geen bewindvoerder aangesteld en is geen stille curator aangesteld. De AFM heeft geen gebruikgemaakt van het recht op wettelijk toezichtinstrumentarium.

Naleving wet- en regelgeving

Er zijn geen overtredingen van wet- en regelgeving vastgesteld.

Ombudsman Pensioenen

Er zijn geen klachten ingediend door deelnemers aan het Pensioenfonds bij de Ombudsman Pensioenen

Klachten- en geschillenregeling

Belanghebbenden kunnen zich tot het Bestuur wenden indien er een geschil is gerezen over de inhoud van de regeling of indien er een klacht is over de uitvoering van de pensioenregeling. Desgewenst kan men in beroep bij de Ombudsman Pensioenen. Dit is geregeld in de Klachten- en Geschillenprocedure. Eind 2014 is een bezwaarschrift ontvangen namens een aantal deelnemers tegen het besluit van het Bestuur om de opgebouwde aanspraken actuarieel neutraal te herrekenen naar de nieuwe pensioenrichtleeftijd van 67 jaar. Het bezwaar is nog in behandeling.

Diverse toezichtmaatregelen en toenemende toezichtkosten

DNB heeft met oog op de houdbaarheid van het bedrijfsmodel zich in 2014 gericht op de thema's toekomstbestendigheid, herstel van financiële buffers en beter risicobeheer.

Door diverse onderzoeken wilde de toezichthouder bewerkstelligen dat de pensioenfondsbesturen voldoende zicht houden op de risico's van de voornoemde ontwikkelingen en op tijd maatregelen nemen om de financiële opzet te versterken.

In 2014 behandelde de Tweede Kamer een wijziging van de Wet bekostiging financieel toezicht 2015. De wijziging betrof de afschaffing van de overheidsbijdrage voor het door DNB en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) uit te oefenen toezicht. De kosten voor pensioenfondsen zullen hierdoor verder oplopen.

DNB heeft eind 2014 alle Pensioenfondsen gevraagd een self assessment in te vullen over het risico van belangenverstremeling en de beheersing hiervan.

De regelgeving schrijft voor, dat ook kleinere fondsen als van Lanschot, waar de integriteit hoog staat en het vier ogen principe strikt wordt nageleefd, een extra check moet doen of mogelijk anderen dan het bestuur en haar organen, (bijvoorbeeld een echtgenote of een secretaresse) toegang hebben tot gegevens en stukken van het fonds. In voorkomend geval dienen ook zij de integriteitsverklaring alsnog te ondertekenen. DNB achtte het Pensioenfonds in deze in verzuim. Uit een begin 2015 uitgevoerd onderzoek is gebleken dat er in twee gevallen ondertekening van de integriteitsverklaring noodzakelijk was.

Governance

Governance gaat over de manier waarop het Pensioenfonds wordt bestuurd. Hierin is in de afgelopen jaren veel veranderd. In 2005 zijn de eerste principes voor Goed Pensioenfonds Bestuur opgesteld. Deze principes zijn vanaf 2014 vervangen door de Code Pensioenfonds. Daarnaast is de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds gekomen. De belangrijkste documenten voor 2014 in dit kader waren:

Versterking van Bestuur en intern toezicht

Met ingang van 1 juli 2014 moesten alle pensioenfondsbesturen de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds (WVBP) hebben geïmplementeerd. Het Pensioenfonds heeft in 2013 reeds besloten om de samenstelling van het Bestuur en de Commissies aan te passen. Hierdoor had de invoering van de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds relatief weinig impact voor het Pensioenfonds. In de loop van 2014 zijn de statuten aangepast en voorgelegd ter toetsing aan DNB. Ook de andere benodigde aanpassingen zijn doorgevoerd.

Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur

De Pensioenfederatie heeft in 2014 een 'Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur' uitgebracht, die in de plaats komt van de 'Aanbevelingen deskundig en competent bestuur' uit 2011. Deze aanbevelingen waren in verband met de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds niet meer actueel. De handreiking ondersteunt de fondsbesturen in het proces van zelftoetsing, van toewerken naar en bewaken van hun geschiktheid.

Code Pensioenfonds

In september 2013 hebben de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid (STAR) gezamenlijk de Code Pensioenfonds vastgesteld. Deze code komt in de plaats van de uit 2005 daterende STAR-principes voor goed pensioenfondsbestuur. Kort gezegd, heeft de code tot doel het functioneren van de besturen van pensioenfondsbesturen te verbeteren en inzichtelijker te maken. Belanghebbenden moeten door de doorgevoerde aanscherpingen er weer vertrouwen in krijgen, dat het aan de fondsbesturen toevertrouwd geld goed wordt beheerd en de belangen van alle betrokkenen evenwichtig worden afgewogen. De Code is per 1 juli 2014 in de wet verankerd, door opname in de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds.

Het Bestuur legt in het jaarverslag 2014 voor het eerst verantwoording af over de naleving van de Code verantwoording. In het algemeen geldt het principe 'pas toe of leg uit' waarom van de norm wordt afgeweken. Afwijking van een norm is mogelijk als daar een goede reden voor is.

Verantwoording Code Pensioenfonds

Het Bestuur heeft aan de hand van een checklist beoordeeld in hoeverre al aan de normen werd voldaan en op welk gebied aanpassingen of verdere vastlegging nodig waren. De benodigde aanpassingen waren zeer beperkt en zijn direct doorgevoerd of worden in de loop van 2015 doorgevoerd.

Het Bestuur heeft een diversiteitsbeleid opgesteld. In 2014 bestond het Bestuur uit vijf mannelijke bestuursleden, allen ouder dan 40 jaar. Het Bestuur heeft besloten om bij het ontstaan van een vacature actief op zoek te gaan naar bestuursleden die passen binnen het opgestelde diversiteitsbeleid. In juni 2015 ontstaat een tweetal vacatures in het Bestuur. Op dit moment ziet het er naar

uit dat het Bestuur bij de invulling van de vacatures in de loop van 2015 er in zal slagen, te voldoen aan de uitgangspunten uit het diversiteitsbeleid.

In het Verantwoordingsorgaan was in 2014 overigens al wel sprake van diversiteit. Het Verantwoordingsorgaan heeft er bij het Bestuur ook sterk op aangedrongen om bij de eerstvolgende gelegenheid zo mogelijk meer diversiteit in het Bestuur aan te brengen, aan welk verzoek naar verwachting in de loop van het jaar 2015 kan worden voldaan.

Integraal Risicobeleid

Het Bestuur besteedt veel aandacht aan het risicobeleid van het Pensioenfonds. Het Bestuur heeft voor ieder gebied een bestuurslid benoemd als risico-eigenaar. Deze risico-eigenaren brengen ieder kwartaal verslag uit van hun bevindingen over de risico's in hun deelgebied en maken melding van tussentijdse gebeurtenissen die een risico met zich mee (kunnen) brengen en laten dat doorgaans ook vergezeld gaan van een concreet advies.

In de afgelopen jaren heeft het Bestuur haar risicostrategie en risicobereidheid bepaald. In 2014 zijn alle documenten op het gebied van risicomangement opnieuw onder de loep genomen en samengevoegd tot een risicomangementbeleidsdocument. Hierin zijn de risicostrategie en de risicobereidheid opgenomen, alsmede de taken van de risico-eigenaren. De financiële risico's en de niet-financiële risico's zijn uitgebreid beschreven. Dat geldt ook voor de manier waarop de beheersing van het risico plaatsvindt en hoe de monitoring is vormgegeven. De Risicomangementcommissie houdt zich de komende periode bezig met een evaluatie en het opnieuw inschatten van de risico's en het bepalen van nieuwe grenzen voor deze risico's, waar dat is aangewezen.

Financiële risico's

Inleiding

Het Pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het Pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen. In deze paragraaf wordt ingegaan op het beleid van het Pensioenfonds en de risico's die het Pensioenfonds bij de uitvoering van zijn taken loopt. Voor de wijze waarop deze risico's zijn afgedekt en een kwantificering van deze risico's wordt verwezen naar de risicoparagraaf in de jaarrekening.

Beleid en risicobeheer

Het Bestuur heeft zijn risicobeleid verwoord in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Algemene leidraad voor het uitvoeren van zijn beheertaken is risicobewust operationeel management.

Het Bestuur heeft expliciet beleid geformuleerd om risico's te kunnen beheersen, meer in het bijzonder op de volgende onderdelen:

- financieel risico;
- beleggingen;
- premies;
- toeslagen;
- herverzekering;
- uitbesteding.

De keuze, aanpassing en toepassing van de gehanteerde beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van recente en te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer

gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De invloed van deze sturingsmiddelen op de financiële positie van het Pensioenfonds wordt jaarlijks geëvalueerd. Bij deze evaluatie speelt zowel de huidige financiële positie, alsmede de verwachte financiële positie van het Pensioenfonds in de toekomst, een rol.

Om te toetsen of het beleid op lange termijn tot de gewenste ontwikkeling leidt, voert het Pensioenfonds ten minste eens in de drie jaar een continuïteitsanalyse uit. Het Pensioenfonds heeft deze continuïteitsanalyse in het jaar 2012 laten uitvoeren, mede in het kader van het opstellen van het aanvullend herstelplan.

Om de risico's verbonden aan het Pensioenfonds continu te kunnen volgen, heeft het Bestuur een Risicomanagementbeleid vastgesteld. Minimaal elk kwartaal worden ook aan de hand van een uitgebreide managementrapportage door het gezamenlijke Bestuur de risico's beoordeeld. Indien noodzakelijk worden aanvullende beheersmaatregelen genomen.

In de navolgende overzichten worden de diverse risicocategorieën zoals deze ten grondslag liggen aan de door het Bestuur vastgestelde risicomatrix en het door DNB gehanteerd risicomodel nader toegelicht:

Financiële risico's

Het risicomodel van DNB kent voor een aantal risicocategorieën vastgestelde scenario's ('schokken'). De hoofdletter 'S', aangevuld met een nummer achter een aantal risicocategorieën vertegenwoordigt de code die DNB in het risicomodel voor de desbetreffende risicocategorie hanteert. Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen (buffers) past het Pensioenfonds de standaardmethode toe op basis van de zogenaamde wortelformule (S1 t/m S10). In het geval van een afwijkend risicoprofiel is van het standaardmodel afgeweken. Kwantitatieve en kwalitatieve toelichtingen van deze risico's zijn opgenomen in de "risicoparagraaf" in de jaarrekening. Het Vereist Eigen Vermogen wordt berekend op basis van zowel de feitelijke als de strategische beleggingsmix. De hoogste van beide wordt gehanteerd als zijnde het Vereist Eigen Vermogen.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het Pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het Pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Zo heeft het Bestuur op verzoek van DNB ter afwijking van het solvabiliteitsrisico met betrekking tot de beschikbare premieregeling, voor het beschikbare premiedeel een minimaal eigen vermogen vastgesteld.

Indien de solvabiliteit van het Pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor eventuele toeslagverlening over de opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het Pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Jaarlijks vindt toetsing plaats aan de hand van dit standaardmodel. De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van het maximum van de feitelijke en strategische beleggingsmix (2014: strategisch 113,0%; 2013: strategisch 115,3%).

Het solvabiliteitsrisico bestaat uit de volgende risicocategorieën:

- Renterisico (S1);
- Zakelijke waarden risico (S2);
- Valutarisico (S3);
- Grondstoffenrisico (S4);
- Kredietrisico (S5);

- Verzekeringstechnisch risico (S6);
- Liquiditeitsrisico (S7);
- Concentratierisico (S8);
- Operationeel risico (S9);
- Actief beheer risico (S10).

Renterisico (S1)

Pensioenfondsen kennen doorgaans een langere looptijd voor hun verplichtingen dan voor hun bezittingen. Vanwege deze mismatch loopt een fonds renterisico. Immers bij een rentedaling zullen de verplichtingen sterker toenemen in waarde dan de bezittingen.

Het standaardmodel van DNB bevat voorgeschreven rentescenari s (verschuiving actuele rentetermijnstructuur via voorgeschreven rentefactoren) om het Vereist Eigen Vermogen voor dit risico te bepalen.

Om de aanwezige mismatch te beperken heeft het Pensioenfonds het beleid om het renterisico gedeeltelijk af te dekken door middel van renteswaps.

Het strategische afdekkingspercentage (op marktwaarde) is halverwege 2014 verlaagd van 60% naar 55%.

Zakelijke waarden risico (S2)

De waarden van aandelen en onroerend goed zijn onderhevig aan marktfluctuaties. Pensioenfondsen die een deel van hun vermogen in dergelijke zakelijke waarden hebben belegd, lopen hierdoor risico.

Het beleid is om door spreiding over verschillende categorieën en sectoren het risico te beperken. Dit om het concentratierisico tegen te gaan.

Binnen het strategisch beleggingsbeleid kan het aandeel zakelijke waarden 34% bedragen.

Valutarisico (S3)

Valutarisico betreft het risico dat de waarde van de beleggingen in vreemde valuta verslechtert als gevolg van veranderingen van valutakoersen. De kans dat de wisselkoers van vreemde valuta verslechtert ten opzichte van de euro betekent een risico voor een pensioenfonds, omdat verplichtingen veelal in euro luiden en bezittingen (deels) in vreemde valuta. Dit risico is van belang voor zowel directe posities in een valuta, als voor beleggingen die gewaardeerd zijn in een andere valuta.

Het beleid van het Pensioenfonds is om strategisch 50% van het valutarisico behorende bij de belangrijkste valuta's in de portefeuille af te dekken. Deze belangrijkste valuta's betreffen de Amerikaanse dollar, de Britse pond en de Japanse Yen. Overige vreemde valuta wordt strategisch niet afgedekt in verband met de beperkte exposure.

Grondstoffenrisico (S4)

Pensioenfondsen die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt.

Vooralsnog maken directe beleggingen in grondstoffen geen deel uit van de strategische beleggingsmix. Door de toevoeging van alternatieve beleggingen kunnen grondstoffen in zeer beperkte mate indirect onderdeel worden van de beleggingsportefeuille.

Kredietrisico (S5)

Bij het kredietrisico dient de kredietwaardigheid van de tegenpartij tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze spread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid, risicovrij, tot uitkering zal komen.

Met betrekking tot het kredietrisico gelden binnen het Pensioenfonds restricties voor de samenstelling van de vastrentende portefeuilles met beperking tot geografische spreiding, verdeling over verschillende debiteuren categorieën en de minimale kwaliteit van de debiteur ('creditrating').

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Naast de financiële risico's staat het Pensioenfonds bloot aan verzekeringstechnische risico's. Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). De sterftetrend zelf dient te worden meegenomen bij de bepaling van de voorziening voor risico van het Pensioenfonds. Het Pensioenfonds hanteert de Prognosetafel AG2014, met fondsspecifieke ervaringssterfte.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het Pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de lange termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities.

In de formulering en de uitvoering van het beleggingsbeleid houdt het Bestuur expliciet rekening met de verhandelbaarheid van de op te nemen beleggingstitels.

Concentratierisico (S8)

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt.

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Om het concentratierisico tegen te gaan kiest het Bestuur voor spreiding, zowel in verschillende beleggingscategorieën als over verschillende landen. Concentratierisico wordt in beperkte mate toegestaan om andere risico's te mitigeren.

Actief beheer risico (S10)

Het actief beheer risico (S10) als onderdeel van het Vereist Eigen Vermogen heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel)portefeuille vastgelegde benchmark en heeft vooralsnog alleen betrekking op het aandelenrisico van beursgenoteerde aandelen. Voor de vaststelling van het actief beheer risico is gebruik gemaakt van de handreiking van de DNB.

Niet-financiële risico's

Sponsorrisico

Het Pensioenfonds heeft een directe economische en contractuele band met de werkgever als sponsor van het Pensioenfonds.

Deze afhankelijkheid vertaalt zich in risico's voor het Pensioenfonds, de zogenaamde sponsorrisico's. Voorbeelden van sponsorrisico's zijn onder meer: faillissementsrisico, betalingsonmacht van de sponsor veroorzaakt door negatieve ontwikkelingen bij de sponsor, financieringsrisico, beëindiging van de relatie met de sponsor en belangenverstrengeling tussen het Pensioenfonds en de sponsor.

Omgevingsrisico

Hieronder worden risico's verstaan als gevolg van externe veranderingen zoals de eerder in dit verslag genoemde op handen zijnde extern opgelegde veranderingen in de inrichting en organisatie van pensioeninstellingen.

Operationeel risico (S9)

Het operationeel risico is het risico op verlies als resultaat van inadequate of foutieve interne processen, mensen en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Operationele risico's hebben een negatieve impact op een goede uitvoering van de pensioenregeling. Voor deze operationele risico's geldt wel dat een verregaande reductie onevenredig veel inspanning en kosten

met zich mee kan brengen. De operationele uitvoering van de administratie en verslaglegging geschiedt door AZL N.V. Deze partij heeft een ISAE-3402 verklaring (type II) verstrekt. Ook de Vermogensadministrateur, de Vermogensbeheerders (ING IM) en de Fiduciair Manager hebben een ISAE-3402 verklaring (type II) overlegd.

Door het overleggen van deze verklaringen tonen deze partijen aan het Pensioenfonds én aan de accountant van het Pensioenfonds aan, dat de uitvoering 'in control' is. Het overleggen van de ISAE-3402 verklaring komt tevens tegemoet aan de Beleidsregel 'Uitbesteding Pensioenfondsen' waarin DNB heeft vastgesteld dat een pensioenfonds dat zijn administratie uitbesteedt aan een uitvoerder, verantwoordelijk is en blijft voor een juiste administratie en vermogensbeheer.

Uitbestedingsrisico's

Het Bestuur heeft onder behoud van zijn verantwoordelijkheden een aantal werkzaamheden structureel uitbesteed. De uitbesteding van werkzaamheden aan een derde partij heeft tot gevolg dat het Bestuur geen directe gezagsverhouding heeft met de personen die bij de derde partij feitelijk en dagelijks zijn belast met de uitvoering van die werkzaamheden. Het Bestuur heeft voorts geen rechtstreeks zicht op en voert geen directe controle uit op administratieve processen, zoals uitbetaling van pensioenen, pensioenberekeningen en dergelijke van de dienstverleners van het Pensioenfonds.

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de uitbestede werkzaamheden wordt geschaad. Op basis van de ervaringen opgedaan bij de selectie van de pensioenadministrateur en de fiduciair manager is in het kader van het uitbestedingsrisico in 2012 een aangepast uitbestedingsbeleid vastgesteld, welke voldoet aan het bij of krachtens in artikel 34 van de PW bepaalde. In voorkomende gevallen worden met de uitvoerende organisatie nadere afspraken omtrent procedures, processen, informatieverstopping en te leveren diensten vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). In een SLA worden ten minste ook afspraken vastgelegd over de administratieve organisatie, de autorisatie en procuratiesystemen en de interne controle van de uitvoerende organisatie.

Het Bestuursbureau controleert periodiek de uitvoeringskosten en de uitvoering van de diverse uitbestede processen. Het Bestuur onderkent dat aan de uitbesteding het risico is verbonden van discontinuïteit van de dienstverlening door de betrokken partijen.

Wat betreft de uitbestedingsrisico's kan worden opgemerkt dat het Bestuur overleg heeft gevoerd met de diverse betrokken partijen over de dienstverlening en de SLA. Om aan de behoefte van het Bestuur aan zekerheid en daarmee aan kwaliteitsgaranties tegemoet te komen, beschikken nagenoeg alle partijen over een certificering conform ISAE3402 (type II).

Voor de meeste relevante processen is een beschrijving van de AO/IB opgesteld, die heeft geleid tot een beschrijving van de beheersingsmaatregelen voor de betreffende processen.

Het Bestuur wordt door middel van periodieke rapportages van zowel de uitvoeringsorganisatie als van de Vermogensadministrateur en de Vermogensbeheerders en van externe adviseurs in staat gesteld de risico's en fondssituatie goed te monitoren.

IT-risico

De informatietechnologie is een belangrijke risicocategorie voor pensioenfondsen. Omdat vrijwel alle kernprocessen op IT systemen draaien bij uitbestedingspartijen, is het risico tot en met 2014 beoordeeld als een uitbestedingsrisico. Vanaf 2015 wordt het IT-risico als een aparte risicocategorie beschouwd en is dit risico separaat opgenomen in het risicomangementbeleid.

Integriteitsrisico

DNB verstaat hieronder het risico dat de integriteit van het Pensioenfonds dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet-integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding, een en ander in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door het Pensioenfonds opgestelde normen. Bij de beheersing van dit risico kan gedacht worden aan onder meer gedragscodes en procesmatige waarborgen.

Het Pensioenfonds heeft een gedragscode en een compliancebeleid. Beiden zijn een wettelijke verplichting en DNB ziet actief toe op naleving. Een regeling voor omgang met integriteitsgevoelige functies komt relatief weinig voor. DNB toetst voorts nieuwe bestuursleden.

Juridische risico's

Een pensioenfonds loopt het risico in rechte aangesproken te worden. Ten einde dit risico te beperken kan het Pensioenfonds maatregelen treffen. Eén risico is dat de fondsstukken niet voldoen aan de wettelijke bepalingen. Een ander risico is dat men als fondsbestuurder in persoon kan worden aangesproken. Een derde risico betreft het niet in voldoende mate vorm geven aan consistent beleid; dit maakt het Pensioenfonds kwetsbaar indien het hierop wordt aangesproken. Een vierde risico betreft het niet of onduidelijk communiceren naar partijen. Een vijfde risico betreft aansprakelijkheid door het niet of niet goed uitvoeren door partijen die het Pensioenfonds heeft ingehuurd. Met betrekking tot bovengenoemde risico's heeft het Bestuur de volgende maatregelen genomen: Het Pensioenfonds heeft Alexander Beard International Benefits B.V. (voorheen Bogaard Pensioen Consultancy) aangesteld als Bestuursbureau. Het Bestuursbureau toetst bij wetswijzigingen de fondsstukken en stelt waar nodig wijzigingen op en legt deze voor aan het Bestuur.

Het Pensioenfonds heeft een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering afgesloten.

Het Pensioenfonds ziet erop toe dat besluitvorming consistent en goed gedocumenteerd plaatsvindt. Deze documentatie zorgt ervoor dat ook derden de inhoud en werking van dit beleid kunnen volgen.

Het Pensioenfonds werkt volgens een communicatieplan. Dit plan bewaakt de wettelijk verplichte communicatiemomenten. Naast deze vereisten heeft het Pensioenfonds eigen communicatiedoelstellingen.

Met alle ingehuurde partijen zijn contractuele afspraken gemaakt. Partijen dienen regelmatig te rapporteren over het wel of niet voldoen aan de gemaakte afspraken. Daar waar mogelijk heeft het Pensioenfonds activiteiten gescheiden ondergebracht, waardoor er een mechanisme ontstaat van controle van de ene partij door de andere partij.

Jaarlijks vinden er controles plaats door actuaire en accountant op de uitvoering door het Pensioenfonds. Materiële onvolkomenheden worden door hen gerapporteerd. In het algemeen draagt het Bestuur er zorg voor dat zij voldoende kennis en kunde bezit om zijn verantwoordelijkheid te kunnen dragen. De hierboven genoemde risico's zijn niet limitatief maar de juiste afdekking van deze genoemde risico's geven wel een indicatie over de juridische weerbaarheid van het Pensioenfonds.

Inflatierisico

Het Pensioenfonds kent een voorwaardelijk toeslagenbeleid en communiceert dit beleid, conform wettelijke voorgeschreven formuleringen, naar alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Door die communicatie is de kans gering dat onjuiste verwachtingen worden gewekt.

Beleggingsbeleid

De beleggingsportefeuille van het Pensioenfonds is in 2014 slechts beperkt gewijzigd ten opzichte van 2013. De belangrijkste wijzigingen betroffen de verhoging van de rendementsportefeuille ten opzichte van de matchingportefeuille en de verlaging van de renteafdekking. De rendementsportefeuille bestaat uit de risicovolle beleggingen van het Pensioenfonds. Deze portefeuille heeft als belangrijkste taak toeslagverlening mogelijk te maken. De matchingportefeuille daarentegen bestaat voornamelijk uit hoge kwaliteit obligaties en producten om het renterisico af te dekken. Deze portefeuille heeft als belangrijkste taak te kunnen voldoen aan de pensioenverplichtingen. De redenen om de rendementsportefeuille te vergroten in 2014 waren de verbeterde vooruitzichten voor de wereldeconomie en de relatief aantrekkelijke waarderingen. Ook het feit dat de centrale banken van Japan en Europa een verruimend monetair beleid voerden droeg bij aan de positieve visie voor de rendementsportefeuille. Ondanks dat het herstel in 2014 broos was en zich voornamelijk beperkte tot de VS, heeft de beslissing om de rendementsportefeuille te vergroten een positieve bijdrage geleverd aan het resultaat in 2014.

De renteafdekking is in 2014 verlaagd van 60% naar 55%. De reden hiervoor was de scherpe daling in de rente. Op termijn verwacht het Bestuur dat de rente weer zal gaan stijgen. Met een lagere renteafdekking zal het pensioenfonds hier meer van profiteren. Bovendien zorgt de lage rente er voor dat het neerwaarts risico, verbonden met de rentepositie, afneemt.

Beleggingsresultaat 2014

Over geheel 2014 is op het belegde vermogen een rendement behaald van 23,4%. De fiduciair beheerder van het Pensioenfonds behaalde voor de rendementsportefeuille en matchingportefeuille over geheel 2014 een resultaat van respectievelijk 10,45% en 34,79%. Zowel de matchingportefeuille als de rendementsportefeuille deden het iets slechter dan hun benchmark, met respectievelijk een relatief rendement van -0,79% en -0,80%.

De dekkingsgraad is in 2014 gestegen van 109,1 naar 117,3. De stijging ten opzichte van het begin van het jaar werd met name veroorzaakt door de bijstorting. Daarnaast hielp het rendement op de aandelenportefeuille. De daling van de rente was wel positief voor de matchingportefeuille, maar negatief voor de waarde van de toekomstige verplichtingen. Per saldo droeg de daling van de rente negatief bij aan de dekkingsgraad.

Marktontwikkelingen

Het beleggingsjaar 2014 vormde een bijzonder goed jaar. Onder invloed van een accommoderend beleid van de centrale banken en een lage inflatie zijn de renteniveaus, met name in Europa, fors gedaald. De 10-jaars swaprente daalde van 2,15% tot 0,81%. De rentedalingen zorgde voor hoge rendementen op vrijwel alle obligatiemarkten. De ontwikkelingen op de aandelenmarkten lieten een meer divers beeld zien. Vooral het verschil tussen de VS en Europa was opvallend groot. Dit kan niet los gezien worden van de economische ontwikkelingen tussen beide regio's; waar in de VS het economisch herstel zich duidelijk positief ontwikkelt, is het in Europa nog wachten op duidelijke tekenen van een duurzaam herstel. Een laatste relevante ontwikkeling die zich in 2014 voordeed betrof de verzwakking van de euro ten opzichte van de US dollar; de hoogste koers werd in mei bereikt op 1,39 waarna een daling volgde tot 1,21 per ultimo 2014.

Vastrentende waarden

Het jaar 2014 stond in het teken van de rente. Onder invloed van een verruimend beleid van de centrale banken en een lage inflatie zijn de renteniveaus in met name Europa fors gedaald. De 10-jaars swaprente daalde van 2,15% tot 0,81%. De rentedaling in Europa heeft in de tweede jaarhelft van 2014 een extra impuls gehad door de aankondiging dat de ECB tot aan september 2016 voor een bedrag van €1.140 miljard aan Europese obligaties zal opkopen. De rentedalingen zorgden voor hoge rendementen op vrijwel alle obligatiemarkten.

Door de rentedaling behaalde de matchingportefeuille een rendement van 34,79%. Ook de rendementsportefeuille profiteerde van de rentedaling, en ook van de daling in de kredietopslagen. De beleggingen in investment grade bedrijfsobligaties, high yield bedrijfsobligaties en obligaties uit opkomende landen behaalden in 2014 rendementen van respectievelijk 8,51%, 17,35% en 10,01%.

Aandelen

Evenals in 2013 behaalden de aandelenmarkten in 2014 overwegend hoge rendementen. Uitzondering vormden de Europese aandelenmarkten. Onder invloed van een matig economisch herstel en politieke spanningen zowel binnen Europa als aan de grenzen van Europa, bleef de prestatie van Europese aandelen aan de magere kant. De VS daarentegen konden profiteren van niet alleen lagere renteniveaus maar ook de aantrekkende bedrijfswinsten. Dit was ook zichtbaar in Japan en in een deel van de opkomende landen. Grondstoffen exporterende landen hadden het moeilijker. De forse prijsdalingen op de grondstoffenmarkten in 2014 drukten de aandelenmarkten van deze landen.

In 2014 was het resultaat op de Europese aandelenportefeuille 6,10%; voor de VS was dit 29,07%, voor Japan was dit 10,96%; voor de aandelen uit opkomende landen was dit 15,38% en voor de aandelen wereldwijd (MSCI World) kwam het resultaat uit op 10,18%. Het totale resultaat op de aandelenportefeuille bedroeg 14,20%.

Onroerend goed

De Europese onroerend goed-beleggingen behaalden in 2014 een sterk resultaat met een rendement van 19,79%. Daarmee is de positieve lijn van de afgelopen jaren doorgetrokken. Het resultaat van 2014 reflecteert mede de lagere renteniveaus en het positieve sentiment op de aandelenmarkt; daarnaast geeft het resultaat ook uitdrukking van het herstel op de Europese vastgoedmarkt. Bedacht moet echter worden dat dit herstel nog broos is en niet in alle Europese landen duidelijk zichtbaar.

Alternatieve beleggingen

De hedge fund-beleggingen lieten in 2014 een matig resultaat zien met een rendement van 2,11%. Dit was niettemin beter dan de benchmark (HFRX Global Hedge Funds EUR Index) die een rendement van 0,35% behaalde.

Verantwoord beleggen

Het Bestuur kijkt verder dan de cijfers. Het hecht waarde aan een actieve maatschappelijke bijdrage van bedrijven waar het Pensioenfonds in belegt. Het Bestuur is van mening dat het hier invloed op kan uitoefenen en ziet het als haar verantwoordelijkheid dit ook daadwerkelijk te doen. Het hanteren van de uitgangspunten van UNPRI (United Nations Principles for Responsible Investment) maakt dan ook een onlosmakelijk deel uit van het beleggingsbeleid van het Pensioenfonds. Het Bestuur verwacht dat op de langere termijn uit dit beleid ook een positief financieel rendement komt. Deze principes geven richting aan de wijze waarop beleggers invulling kunnen geven aan een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid. Bij de invulling van het beleid wordt tevens gebruik gemaakt van de tien principes van de UN Global Compact. Deze geven aan hoe bedrijven dienen om te gaan met onder andere mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie en vinden hun oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen zoals de Universele Verklaring inzake de Rechten van de Mens en de conventies van de International Labour Organizations.

Verantwoord beleggen is geïntegreerd in het beleggingsproces en bestaat uit drie onderdelen. Ten eerste engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen ten einde veranderingen te bewerkstelligen. Ten tweede uitsluiting; bedrijven die direct betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens worden uitgesloten van belegging. Tot slot wordt er gestemd op aandeelhoudersvergaderingen door middel van proxy voting. Uitsluiting en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen wordt alleen toegepast in de actieve beleggingsportefeuilles van het pensioenfonds.

's-Hertogenbosch, 27 mei 2015

Het Bestuur

Visitatiecommissie

Samenvatting rapportage Visitatiecommissie

De Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot (hierna het Pensioenfonds) heeft in aansluiting op de visitatie van 2012 onderstaande Visitatiecommissie verzocht een vervolgvizitatie uit te voeren.

De samenstelling van de Visitatiecommissie is ten opzichte van 2012 als volgt gewijzigd: de heer Ad van Hulst is volgens rooster afgetreden en opgevolgd door mevrouw Van Kalmthout. Het voorzitterschap is overgedragen aan de heer Capitain.

De visitatie is ingericht conform het bepaalde in de Pensioenwet, de Code Pensioenfonds 2014 en de VITP-toezichtcode versie 1.0.

Het doel van de visitatie is:

- het beoordelen van beleids- en bestuursprocedures en -processen en de checks en balances binnen het fonds;
- het beoordelen van de wijze waarop het fonds wordt aangestuurd;
- het beoordelen van de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de korte en langere termijn.

De Visitatiecommissie heeft intensief gesproken met het Bestuur, de Beleggingscommissie, het Verantwoordingsorgaan en het Bestuursbureau. Tevens is er gesproken met de Vermogensbeheerder, de Adviserend Actuaris, de Certificerend Actuaris, de Compliance Officer en de Accountant.

De waarnemingsperiode van de visitatie is het kalenderjaar 2013 en het jaar 2014 tot en met 9 september, zijnde de datum van laatste vergadering van het Bestuur waarvan de notulen ons ter beschikking stonden. De door ons geraadpleegde documenten betreffen het geheel van de documentatie zoals die per 8 september 2014 was opgeslagen in eShare.

Naar de mening van zowel Visitatiecommissie als het Bestuur van het Pensioenfonds zijn in deze visitatie alle van tevoren aangewezen thema's besproken. Mocht achteraf blijken dat er door nieuwe informatie en/of documentatie, die niet bekend was bij de Visitatiecommissie, andere conclusies getrokken hadden moeten worden, draagt de Visitatiecommissie daar geen verantwoordelijkheid voor.

De Visitatiecommissie draagt de verantwoordelijkheid voor de visitatie conform het bepaalde in de Pensioenwet, onverlet de eigen bestuurlijke en toezichthoudende verantwoordelijkheden van het Bestuur, het Verantwoordingsorgaan, de Controlerend Accountant, de Certificerend Actuaris en de Toezichthouders.

Over de uitgevoerde visitatie is op 13 november 2014 rapport uitgebracht. Een samenvatting van de bevindingen en aanbevelingen volgen hierna.

Governance

De governance is goed op orde.

De invoering van de Wet Versterking Besturen Pensioenfonds is grondig en zorgvuldig gebeurd. Wij signaleren drie aandachtsgebieden bij de naleving van de Code Pensioenfonds, namelijk het beloningsbeleid, verantwoord beleggen en het diversiteitsbeleid.

De follow-up van de visitatie 2012 heeft goede aandacht van het Bestuur gehad, alhoewel we geen periodieke voortgangsrapportage hebben aangetroffen. Aanbeveling om follow-up te agenderen op het VO-overleg.

Een eerdere aanbeveling om software aan te kopen voor een Financial planner, waarbij deelnemers individueel inzicht kunnen krijgen in wijzigingen van aanspraken als gevolg van wijzigingen in persoonlijke omstandigheden, is nog niet opgevolgd. In het kader van de wijzigende regelgeving en wijzigende pensioenregeling, achten wij zo'n Financial planner op langere termijn wenselijk. Het Bestuur heeft verzuimd vooraf advies bij het Verantwoordingsorgaan te vragen alvorens de opdracht voor deze visitatie te geven. Voor de visitatie 2015 en verder bevelen wij aan twee keer per jaar overleg tussen het Verantwoordingsorgaan en de Visitatiecommissie te hebben.

Toekomstige positionering

Het Bestuur is intensief bezig met de toekomstige positionering van het Pensioenfonds. De bestuurlijke werkgroep is grondig en zorgvuldig te werk gegaan. Wel is van belang dat het Bestuur blijvend aandacht besteedt aan de afstemming van sociale partners, het Verantwoordingsorgaan en belanghebbenden om hen te committeren bij de gedachtebepalingen en besluitvorming. Naar onze mening is het wenselijk dat de deels impliciete analyse van huidige sterktes en zwaktes en van de voor/nadelen alsmede de haalbaarheid van mogelijke alternatieven nog verder wordt uitgewerkt. En dat daarbij duidelijk wordt gemaakt hoe de keuzes vanuit het perspectief van de deelnemers te verantwoorden zijn. Van belang is dat de keuzes geobjectiveerd worden, los van de deelbelangen van de betrokken partijen en personen.

Los van de oriëntatie op de toekomst is het Pensioenfonds in staat stand-alone verder te gaan.

De werkgever en de OR hebben overleg gevoerd over een nieuwe pensioen- en financieringsovereenkomst. Bij de afronding van deze visitatie, lag dit voor ter advies bij het Verantwoordingsorgaan.

Risico management

Er zijn sinds de vorige visitatie grote stappen gemaakt met name met betrekking tot de monitoring van de niet-financiële risico's; de monitoring van de financiële (beleggings)risico's waren al up to standard.

Beleggingen

De Beleggingscommissie is deskundig en complementair. Discussies worden gevoerd over relevante beleggingsonderwerpen.

Begin 2014 is naar aanleiding van het Beleggingsplan 2014 een belangrijke wijziging geweest in de samenstelling van de beleggingsportefeuille.

De matchingportefeuille/returnportefeuille is van 65%/35% naar 50%/50% gegaan. De renteafdekking is aangepast van 60% naar 55% in de loop van 2014. Er is voldoende kennis aanwezig over de renteafdekking. De managementrapportage kan worden verbeterd.

De diverse onderdelen van het beleggingsbeleid (inclusief het omgaan met de risico's op de korte en lange termijn) worden adequaat opgepakt, behandeld en goed vastgelegd. Aandacht wordt gevraagd voor bepaalde onderdelen van de kosten van het vermogensbeheer. Door verdergaande professionalisering is de stroomlijning verbeterd. De procedures en processen en de checks en balances zijn, met inachtneming van de gemaakte opmerkingen, goed op orde.

Uitvoering en uitbesteding

De uitvoering en uitbesteding zijn goed op orde. De uitbesteding wordt middels ISAE-rapportages gemonitord. Wij hebben aanbevolen dit uit te breiden met een inventarisatie van essentiële beheersmaatregelen.

De beleidsondersteuning door het Bestuursbureau voldoet aan de eisen bij een pensioenfonds van deze omvang.

Financiële opzet

In het huidige mission statement is gericht op behoud van aanspraken, realisatie van indexatie en dit tegen een betaalbare premie. De haalbaarheid hiervan, ook met inachtneming van het nieuwe Financieel ToetsingsKader van DNB, dient ons inziens te worden herijkt. Het kostenniveau is boven het sectorgemiddelde.

Gegeven de voorwaardelijkheid van de indexatie en het ultieme sturingsmechanisme van het korten op aanspraken, heeft het Bestuur voldoende control over de financiële opzet.

Communicatie

Het communicatiebeleid steunt sterk op de informatiebijeenkomsten voor deelnemers aangevuld met aan de doelgroep aangepaste berichten. De periodiciteit van dergelijke berichten zou hoger kunnen, waarbij wordt gedacht aan periodieke nieuwsbrieven. En het communicatiebeleid naar de slapers zou actiever kunnen dan het wettelijk minimum. Een tevredenheidonderzoek zou wenselijk zijn.

13 november 2014

Visitatiecommissie:

de heer E.R. Capitain (voorzitter)

mevrouw E.P.M. Van Kalmthout

de heer J.W. Rietmulder

Verantwoordingsorgaan

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Algemeen

Het Verantwoordingsorgaan bestond in 2014 uit vier leden, waarin werknemers waren vertegenwoordigd met twee leden en werkgever en gepensioneerden met ieder een lid.

De heer Van Hemert heeft per 1 juli 2014 zijn taken voor het Verantwoordingsorgaan beëindigd, waarop de heer Vreugdenhil als vertegenwoordiger van de actieve deelnemers door de OR is voorgedragen en benoemd.

Het Verantwoordingsorgaan geeft in het kader van de Pensioenwet en de Code pensioenfondsen jaarlijks een oordeel over het handelen van het Bestuur.

Verantwoording en Oordeel over het jaar 2014

Ter bepaling van haar oordeel heeft het Verantwoordingsorgaan onder andere kennis genomen van het concept jaarverslag, het concept actuariel rapport, het concept rapport van de certificerend actuaris, het concept rapport van de externe accountant, het rapport van de Visitatiecommissie, de verslagen van de Bestuursvergaderingen, de verslagen van de Beleggings-, Risicomanagement- en Communicatiecommissie. Tevens heeft het Verantwoordingsorgaan gesprekken gevoerd met het Bestuur, (afgevaardigden van) de Beleggingscommissie, de Risicomanagementcommissie en de Communicatiecommissie. In de diverse gesprekken met het Bestuur zijn de volgende onderwerpen besproken.

- Governance
- Pensioenwetgeving
- Nieuwe pensioenregeling
- Evenwichtige belangenbehartiging
- Dekkingsgraad
- Risicomanagement
- Beleggingsbeleid
- Kosten
- Toekomst van het Pensioenfonds
- Communicatie

Bevindingen

Het Bestuur kent zowel beroepsbestuurders als werknemers die de bestuursfunctie 'erbij' doen. Het gevaar is daarbij aanwezig dat er een informatiekloof ontstaat tussen de dagelijkse bestuurders en het algemeen bestuur. Het Verantwoordingsorgaan vraagt hier aandacht voor.

Hoewel diversiteit binnen het Bestuur in 2014 nog niet is gerealiseerd, zijn wel stappen ondernomen waardoor de diversiteit in 2015 wel op orde zal zijn. Het fonds heeft inmiddels een uitgeschreven diversiteitsbeleid. Dit beleid omvat feitelijk niet meer dan een streven naar diversiteit en het voornemen diversiteitscriteria op te nemen in functieprofielen. Het beleid is er niet op gericht te bevorderen dat

er juist bij jongere deelnemers en vrouwen interesse wordt gekweekt voor het uitoefenen van functies binnen het Pensioenfonds. Het Verantwoordingsorgaan beveelt het Pensioenfonds aan dit wel te doen.

Het Pensioenfonds heeft een betrekkelijk algemeen geschiktheidsplan waarin niet is opgenomen op welke wijze er voor wordt gezorgd dat bepaalde mogelijke onvolkomenheden in deskundigheid en competenties worden weggewerkt. Het Verantwoordingsorgaan vindt dit spijtig, temeer daar al vaker (ook in de zelfevaluatie van het Bestuur) is vastgesteld dat aanvullende kennis op het gebied van wet- en regelgeving (met inbegrip van governance) nodig is.

Sinds juli 2014 is in de Pensioenwet de bepaling opgenomen dat Bestuur van het Pensioenfonds in overleg met organen (i.c. het Verantwoordingsorgaan) zorg dient te dragen voor het vastleggen van de doelstellingen en de beleidsuitgangspunten (waaronder de risicohouding). Het Verantwoordingsorgaan vindt het spijtig dat dit in 2014 niet door het Bestuur is opgepakt en er dus ook geen betrokkenheid ter zake is geweest van het Verantwoordingsorgaan.

In het najaar heeft het Bestuur aan het Verantwoordingsorgaan gevraagd advies uit te brengen over het voorgenomen besluit van het Bestuur met betrekking tot de premiestelling van de nieuwe pensioenregeling, waarin de dekkingsgraadafhankelijke premie is vervangen door een Collective Defined Contribution (CDC) regeling. Het Verantwoordingsorgaan heeft intensief met het Bestuur over de implicaties van het voorgenomen besluit van gedachten gewisseld. Dit betrof met name de vraag welke route gevolgd zou worden indien de premie niet toereikend zou zijn voor de beoogde inkoop. Het voorstel van het Bestuur was dat in een dergelijke situatie –behoudens enkele uitzonderingen– het restant van de opbouw gefinancierd zou worden door het Pensioenfonds. Het Verantwoordingsorgaan was van oordeel dat bij ontoereikendheid van de premie –behoudens uitzonderingssituaties– de opbouw zou moeten worden gekort. Het Verantwoordingsorgaan was van mening dat het niet evenwichtig is indien een gedeelte van het vermogen van het Pensioenfonds exclusief aangewend wordt voor een bepaald deel van het bestand (in casu de actieve werknemers). Dit punt was voor het Verantwoordingsorgaan met name belangrijk omdat de premie in de nieuwe pensioenregeling aan de karige kant is en de kans dat de premie niet toereikend is dus verre van denkbeeldig is. Het Verantwoordingsorgaan heeft het voorstel van het Bestuur niet van een positief advies kunnen voorzien.

Nadien is wel door het Bestuur toegezegd in voorkomende gevallen advies van het Verantwoordingsorgaan te vragen en alsdan te besluiten of de aanspraak in dat jaar wordt gekort, dan wel uit de buffer wordt gefinancierd. Over de hoogte van de eenmalige afkoopsom is het Verantwoordingsorgaan niet om advies gevraagd.

Het Verantwoordingsorgaan acht de monitoring van de belangrijkste financiële en niet-financiële risico's van het Pensioenfonds op goed niveau.

Waar het sponsorrisico met ingang van de nieuwe pensioen- financieringsovereenkomst substantieel is verlaagd, zijn de risico's verder verschoven naar het Pensioenfonds en de (gewezen) deelnemers. Het Bestuur geeft aan dat omgeving en sector in een voortdurende staat van onzekerheid en verandering zijn verwickeld, hetgeen het lastiger maakt om solide beleid te ontwikkelen. Het Verantwoordingsorgaan onderschrijft in dit licht het toegenomen belang van verdere invoering van een dynamisch integraal risicomanagement, wat organisatorisch degelijk ingebed zou dienen te zijn. Naar de mening van het Verantwoordingsorgaan ligt hier ook een belangrijke ondersteunende en coördinerende taak van het Bestuursbureau.

Het Verantwoordingsorgaan constateert dat het Pensioenfonds de diverse onderdelen van het beleggings- en daaraan gekoppelde risicobeleid op orde heeft en juicht toe dat verdere aandacht wordt gegeven aan onderzoek naar nieuwe vermogenscategorieën, zoals factorbeleggen en hypotheek. Naast rendement en risico zijn de kosten een factor van betekenis en is het van belang dat het Pensioenfonds ook op dit vlak naar optimalisatie blijft zoeken.

Het Pensioenfonds heeft een gedegen communicatieplan en er zijn vele verbeteringen op dit vlak doorgevoerd. Mede in het licht van de nieuwe pensioenregeling is aanhoudende aandacht voor communicatie met de deelnemers en pensioengerechtigden essentieel. Zeker nu het risico is verschoven naar de (gewezen) deelnemers is het van belang dat het Bestuur dit ook blijvend onder de aandacht brengt van de werkgever en hem wijst op zijn verantwoordelijkheid in dezen.

De communicatie met het Verantwoordingsorgaan is het afgelopen jaar nogal stroef verlopen. Ondanks het feit dat er regelmatig overleg is tussen Bestuur en Verantwoordingsorgaan, is het Verantwoordingsorgaan pas in een erg laat stadium (via de adviesaanvraag) betrokken bij de nieuwe pensioenregeling.

Evenmin is voor het Verantwoordingsorgaan duidelijk wat het Bestuur met adviezen van het Verantwoordingsorgaan doet. Indien het Bestuur een advies naast zich neer legt, wordt het Verantwoordingsorgaan hierover niet altijd geïnformeerd.

Ook is de informatievoorziening voor het Verantwoordingsorgaan niet optimaal en blijft het voor het Verantwoordingsorgaan zoeken waar op de portal relevantie informatie is te vinden. Het Verantwoordingsorgaan verzoekt het Bestuur andermaal verbetering aan te brengen in de informatietoegankelijkheid.

Conclusie

Het Verantwoordingsorgaan is van mening dat het in de eerste drie kwartalen van 2014 op enige belangrijke dossiers niet of te laat betrokken is geweest.

Het Bestuur heeft aangegeven zich dit te realiseren en uitgesproken het Verantwoordingsorgaan voortaan tijdig in het traject naar besluitvorming van belangrijke dossiers te betrekken.

Bestuur en de Bestuurscommissies hebben in 2014 verdere stappen gezet in de doorontwikkeling van onder andere governance, risicomanagement, beleggingsbeheer en communicatie en zich tegelijkertijd terdege voorbereid op nieuwe wetgeving, de nieuwe pensioenregeling en de toekomst van het Pensioenfonds. Het Verantwoordingsorgaan spreekt haar waardering hiervoor uit.

Met in achtneming van bovengenoemde opmerkingen en waarnemingen is het Verantwoordingsorgaan van oordeel dat het Bestuur zich op verantwoorde wijze van haar taken heeft gekweten.

Reactie bestuur

Het Bestuur heeft veel waardering voor het werk van het Verantwoordingsorgaan gedurende het jaar. De extra projecten hebben van het Verantwoordingsorgaan een grote inspanning gevraagd. Het Bestuur erkent het belang van de vele adviezen die het Verantwoordingsorgaan heeft uitgebracht. De adviesaanvragen, in het bijzonder de adviesaanvraag over de nieuwe regeling en de nieuwe financieringsafspraken waren complex en vonden plaats onder tijdsdruk. Daarom heeft het Bestuur des te meer waardering voor de kwaliteit van de adviezen. Feit is dat een advies van het Verantwoordingsorgaan niet altijd wordt overgenomen door het Bestuur. In situaties waarin een advies niet wordt overgenomen zoekt het Bestuur de dialoog met het Verantwoordingsorgaan. In 2014 zijn meerdere extra vergaderingen belegd met het Verantwoordingsorgaan om de adviezen te bespreken. Het Bestuur streeft er naar om altijd gemotiveerd antwoord te geven op adviezen, maar erkent dat in situaties waarin tijdsdruk een rol speelt en de materie complex is de boodschap niet altijd goed overkomt. Het Bestuur zal in het vervolg (nog) beter letten op de communicatie, het proces en de tijd die gemoeid is met adviesaanvragen.

Ten slotte wil het Bestuur graag opmerken dat het verheugd is over de conclusie van het Verantwoordingsorgaan, namelijk dat het Bestuur zich op een verantwoorde manier heeft gekweten van haar taken.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2014	2013
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Vastgoedbeleggingen	19.589	18.977
Aandelen	214.528	136.257
Vastrentende waarden	612.149	475.672
Derivaten	0	15
Overige beleggingen	33.910	27.676
	880.176	658.597
Beleggingen voor risico deelnemers [2]		
Vastgoedbeleggingen	57	96
Aandelen	11.287	9.783
Vastrentende waarden	14.879	14.834
Overige beleggingen	3.315	1.493
Nog in te leggen gelden	0	728
	29.538	26.934
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [3]	1.465	1.229
Vorderingen en overlopende activa [4]	3.758	8.839
Liquide middelen [5]	1.489	1.815
Totaal activa	916.426	697.414

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2014	2013
Stichtingskapitaal en reserves [6]	131.009	55.660
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [7]	751.804	611.887
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [8]	1.465	1.229
	753.269	613.116
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [9]	29.538	26.934
Kortlopende schulden en overlopende passiva [10]	2.610	1.704
Totaal passiva	916.426	697.414

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2014	2013
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [11]		
Directe beleggingsopbrengsten	8.241	8.280
Indirecte beleggingsopbrengsten	149.084	-23.343
Directe kosten van vermogensbeheer	-1.196	-1.212
	156.129	-16.275
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [12]		
Directe beleggingsopbrengsten	164	288
Indirecte beleggingsopbrengsten	4.060	980
	4.224	1.268
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [13]	18.627	26.670
Premiebijdragen voor risico deelnemers [14]	2.989	3.017
Overige werkgeversbijdragen [15]	50.000	0
Saldo van overdrachten van rechten [16]	-1.494	-4.832
Saldo van overdrachten van rechten voor risico deelnemers [17]	825	781
Pensioenuitkeringen [18]	-12.338	-12.555

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2014	2013
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [19]		
Pensioenopbouw	-7.852	-9.411
Indexering en overige toeslagen	-2.108	0
Rentetoevoeging	-2.351	-2.255
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	12.420	12.604
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	435	441
Wijziging marktrente	-137.470	23.563
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.498	5.449
Omzetting pensioenspaarkapitaal	-4.594	-3.202
Mutatie invaliditeitsreserve	-702	47
Mutatie voorziening herverzekering	236	-32
Overgang nieuwe overlevingstafels	-405	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	976	422
	-139.917	27.626
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [20]	-2.604	-1.293
Herverzekering [21]	-51	-37
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [22]	-1.053	-1.117
Overige baten en lasten [23]	12	4
Saldo van baten en lasten	75.349	23.257
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	75.349	23.257
	75.349	23.257

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2014	2013
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	27.824	20.162
Overige incidentele werkgeversbijdragen	50.000	0
Uitkeringen uit herverzekering	11	16
Overgenomen pensioenverplichtingen	842	413
Overige	0	5
	78.677	20.596
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-12.364	-12.547
Overgedragen pensioenverplichtingen	-2.377	-5.206
Premies herverzekering	-1	-99
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.059	-1.135
Overige	-12	0
	-15.813	-18.987
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	8.960	8.928
Verkopen en aflossingen beleggingen	223.560	212.957
	232.520	221.885
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-294.362	-239.810
Directe kosten van vermogensbeheer	-1.348	-1.527
	-295.710	-241.337
Mutatie liquide middelen	-326	-17.843
Saldo liquide middelen 1 januari	1.815	19.658
Saldo liquide middelen 31 december	1.489	1.815

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot heeft dit jaarverslag opgesteld in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW, met inachtneming van het bepaalde in artikel 146 van de Pensioenwet en met toepassing van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Met de invoering van de Pensioenwet per 1 januari 2007 worden beleggingen en pensioenverplichtingen gewaardeerd tegen actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het Bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties".

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar Euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Waardering

Beleggingen worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen die tot een transactie bereid en die onafhankelijk van elkaar zijn. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de transacties niet in het kader van executie of liquidatie worden uitgevoerd.

Na eerste opname worden de beleggingen als volgt gewaardeerd:

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in vastgoed beleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en aandelen in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Dividenden worden in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten op het moment dat het recht van de entiteit wordt gevestigd. In het geval van beursgenoteerde effecten is dit de datum waarop het aandeel ex-dividend gaat. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en aandelen in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Couponrente wordt in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van waarderingsmodellen.

Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Derivaten met een negatieve waarde dienen op de passiva zijde van de balans te worden weergegeven.

Overige beleggingen

Beursgenoteerde beleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) beleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Beleggingen voor risico deelnemers

Participaties in beleggingsinstellingen ten behoeve van de pensioenkapitaalrekeningen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde per 31 december van het verslagjaar. Deze beleggingen worden aangehouden voor rekening en risico van de deelnemer, hetgeen weerspiegeld wordt in de Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers (Pensioensparen).

Algemene reserve

Aan de algemene reserve wordt het saldo van baten en lasten van het jaar toegevoegd.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld als de contante waarde van de tijdsevenredig opgebouwde pensioenaanspraken. Voor arbeidsongeschikte deelnemers is de voorziening pensioenverplichtingen gesteld op de contante waarde van de volledige te bereiken aanspraken.

Schattingswijziging

In 2014 heeft de Commissie Overlevingstafels van het AG een nieuwe prognosetafel gepubliceerd, zijnde de Prognosetafel AG2014, en heeft het fonds besloten over te gaan op deze nieuwe overlevingstafel. Dit is in 2014 verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2014 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verhoogd met 0,10% als gevolg van deze schattingswijziging. Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening ad € 788 in 2014 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Tegelijkertijd is ook de fondsspecifieke ervaringssterfte aangepast, wat leidt tot een vrijval uit de voorziening van 0,05%. Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening ad € 383 in 2014 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Per saldo is de voorziening als gevolg van de wijziging actuariële grondslagen met 405 toegenomen.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Rekenrente

Voor de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december in enig jaar wordt gebruik gemaakt van de nominale rentetermijnstructuur ultimo verslagjaar zoals deze is gepubliceerd door De Nederlandsche Bank. De rentetoevoeging in 2014 is gebaseerd op een vaste rente van 0,379% (overeenkomstig met de rentetermijnstructuur per 31 december 2013).

Toeslagverlening

De dekkingsgraad bevindt zich einde 2014 boven de grens van 110%, waarboven voorwaardelijke indexatie plaatsvindt. De toeslagverlening is gebaseerd op basis van het toeslagenbeleid. De toeslagverlening per 1 januari 2015 is voor inactieve deelnemers gelijk aan 0,5%. Voor actieve deelnemers is de toeslagverlening gelijk aan 0%, omdat de algemene loonontwikkeling in 2014 bij de Vennootschap 0% bedraagt.

Overlevingstafels

Voor mannen en vrouwen zijn de overlevingskansen ontleend aan de door het Actuarieel Genootschap gepubliceerde generatietafel 2014. Bij het vaststellen van de Voorziening Pensioenverplichtingen is rekening gehouden met fondsspecifieke ervaringssterfte door het toepassen van leeftijdsafhankelijke correctiefactoren.

Gezinssamenstelling

Voor zowel de mannelijke als de vrouwelijke deelnemers en gewezen deelnemers is bij de berekening van de contante waarde van het partnerpensioen tot de pensioenleeftijd uitgegaan van een gehuwdheidsfrequentie conform de tabel GBM/V 8590. Indien het (uitruilbare) partnerpensioen is opgebouwd na 31 december 2001 wordt de partnerfrequentie verondersteld 100% te zijn op de pensioendatum. De frequentie neemt na de pensioendatum af op grond van de sterftekansen van de partner volgens de gebruikte overlevingstafels.

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op drie jaar gesteld.

De technische voorziening voor nog niet ingegaan ouderdomspensioen bevat een opslag van 0,6% in verband met het risico van uitgesteld wezenpensioen.

Invaliditeitsvoorziening

Als onderdeel van de voorziening pensioenverplichtingen is voor arbeidsongeschikte deelnemers een voorziening opgenomen ter grootte van de contante waarde van de toekomstige voortzetting van pensioenopbouw en het uit te keren arbeidsongeschiktheidspensioen. Voor deelnemers die na 31-12-2011 ziek geworden zijn is het arbeidsongeschiktheidspensioen verzekerd via de werkgever.

Voor zieke deelnemers is een voorziening opgenomen ter dekking van het risico op toekomstige voortzetting van pensioenopbouw. Hierbij wordt rekening gehouden met de voortzetting van de beschikbare premies. Bij de vaststelling van de voorziening voor zieke deelnemers is verondersteld dat de voorziening gelijk is aan:

- 5,2% van de schadelast, indien een werknemer 0 maanden ziek is;
- 25,9% van de schadelast, indien een werknemer 6 maanden ziek is;
- 51,8% van de schadelast, indien een werknemer 1 jaar ziek is;
- 100% van de schadelast, indien een werknemer 2 jaar ziek is.

De tussenliggende periodes worden geïnterpoleerd. De schadelast is hierbij gelijk gesteld aan de contante waarde van de toekomstige premievrijstelling en het eventuele arbeidsongeschiktheidspensioen.

Uitkeringen

De uitkeringen zijn continu betaalbaar verondersteld.

Kosten

In de voorziening pensioenverplichtingen een excassovoorziening begrepen van 3,5% van de netto voorziening.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Voor de berekening van de gekapitaliseerde waarde van de verzekeringspolissen zijn dezelfde grondslagen aangehouden als voor de totale voorziening pensioenverplichtingen. Er is met betrekking tot de herverzekeringscontracten geen recht op resultatendeling overeengekomen.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden zoveel mogelijk toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan:

- rente;

- dividend;
- soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen, obligaties en beleggingen in beleggingsfondsen;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransaties.

Bestemming van het saldo

Het saldo over 2014 wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen

Categorie	Stand ultimo		Aankopen/ verstrek- kingen	Verkopen/ aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo
	2013	Herallocatie ¹⁾					
Vastgoedbeleggingen							
Vastgoed beleggingsfondsen	18.977	0	0	-2.616	-15	3.243	19.589
Aandelen							
Aandelen beleggingsfondsen	136.257	0	77.354	-25.827	46	26.698	214.528
Vastrentende waarden							
Obligaties, index bonds en obligatiebeleggingsfondsen	475.672	2.091	206.426	-195.117	4.963	118.114	612.149
Derivaten							
Valutaderivaten	15	-15	0	0	0	0	0
Rentederivaten	0	0	0	0	0	0	0
	15	-15	0	0	0	0	0
Overige beleggingen							
Hedge funds	27.676	-2.091	7.700	0	0	625	33.910
Beleggingsfondsen in liquiditeiten	0	0	0	0	0	0	0
	27.676	-2.091	7.700	0	0	625	33.910
Totaal beleggingen voor risico pensioenfondsen activa zijde	658.597	-15	291.480	-223.560	4.994	148.680	880.176
Derivaten (passiva zijde)							
Valutaderivaten	0	15	2.874	0	-2.874	-1.708	-1.693
Totaal beleggingen voor risico pensioenfondsen passiva zijde	0	15	2.874	0	-2.874	-1.708	-1.693
Totaal beleggingen voor risico pensioenfondsen	658.597	0	294.354	-223.560	2.120	146.972	878.483

1) De doorkijk naar de onderliggende beleggingen is inmiddels verder doorgevoerd waardoor verschuivingen binnen de beleggingscategorieën per 1 januari 2014 hebben plaatsgevonden.

Methodiek bepaling marktwaarde

Niveau 1: Genoteerde marktprijzen. Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt.

Niveau 2: Onafhankelijke taxaties. Onafhankelijke taxaties worden niet toegepast voor de waardering van het indirect onroerend goed. Voor de belangrijkste uitgangspunten bij de waardering van het indirect vastgoed wordt verwezen naar de grondslagen van waardering en resultaatbepaling en de toelichting op de balans bij de post vastgoed.

Niveau 3: NCW-berekening. De netto contante waarde methode wordt gehanteerd voor de derivatenportefeuille.

Niveau 4: Andere methode. Voor fondsbeleggingen in vastrentende waarden, aandelen, vastgoed en hedgefondsen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages.

Categorie					Stand
	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	ultimo 2014
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	19.589	19.589
Aandelen	0	0	0	214.528	214.528
Vastrentende waarden	263.379	0	0	348.770	612.149
Derivaten	0	0	-1.693	0	-1.693
Overige	0	0	0	33.910	33.910
Totaal belegd vermogen	263.379	0	-1.693	616.797	878.483

Categorie (indeling categorie is op basis van "look through") ¹⁾	Stand	Toepassing			Stand
	ultimo 2014	Lopende intrest	Liquide middelen	Look Through	risico- paragraaf
Vastgoedbeleggingen	19.589	0	0	0	19.589
Aandelen	214.528	0	0	0	214.528
Vastrentende waarden	612.149	3.693	0	0	615.842
Derivaten	-1.693	0	0	0	-1.693
Overige	33.910	0	340	0	34.250
	878.483	3.693	340	0	882.516

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de risicoparagraaf op pagina 76.

1) Bij toepassing van het look-through principe wordt door de betreffende beleggingsfondsen heen gekeken en vervolgens worden onderliggende beleggingen toebedeeld naar hun desbetreffende beleggingscategorie.

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

Categorie	Stand ultimo 2013	Her- allocatie	Aankopen/ verstrek- kingen	Verkopen/ aflossingen	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Stand ultimo 2014
Vastgoedbeleggingen							
Vastgoed beleggingsfondsen	96	54	70	-194	0	31	57
Aandelen							
Aandelen beleggingsfondsen	9.783	1.075	5.139	-5.660	0	950	11.287
Vastrentende waarden							
Vastrentende beleggingsfondsen	14.834	-1.244	4.608	-6.388	0	3.069	14.879
Overige beleggingen							
Money Market	1.493	115	16.805	-15.272	164	10	3.315
Totaal beleggingen voor risico deelnemers	26.206	0	26.622	-27.514	164	4.060	29.538
Nog in te leggen premies 4e kwartaal	728						0
Totaal beleggingen voor risico deelnemers	26.934						29.538

	2014	2013
[3] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	1.229	1.261
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	236	-32
	1.465	1.229
<p>Deze post herverzekering heeft betrekking op elders verzekerde aanspraken en bestaat bijna volledig uit de contante waarde van de herverzekerde pensioenkapitalen die tot uitkering komen uiterlijk op de pensioendatum en worden aangewend voor aankoop van pensioenrechten bij het pensioenfonds.</p>		
[4] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	18	4.347
Vorderingen op verzekeringsmaatschappijen	0	61
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend		
– Vastrentende waarden	3.693	4.390
– Banken	0	-1
Subtotaal lopende intrest	3.693	4.389
Terugvorderbare dividendbelasting	22	42
Vorderingen op deelnemers	1	0
Overige vorderingen	24	0
Totaal vorderingen en overlopende activa	3.758	8.839
<p>Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.</p>		
[5] Liquide middelen		
Rekeningen courant F. van Lanschot Bankiers N.V.	1.149	1.038
Kas Bank N.V.	340	777
	1.489	1.815
<p>De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.</p>		

Passiva**[6] Stichtingskapitaal en reserves**

Stichtingskapitaal

Algemene reserve

Stand per 1 januari

Saldobestemming boekjaar

Stand per 31 december

De bestemmingsreserve voor de toekomstige indexatie is in deze jaarrekening niet expliciet opgenomen, maar is impliciet verwerkt als onderdeel van de algemene reserve.

Totaal eigen vermogen

Inclusief het stichtingskapitaal van € 45,38.

Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt

Het vereist eigen vermogen bedraagt

De dekkingsgraad is

De dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen.

De berekening is als volgt:

$$(131.009 + 751.804 + 1.465) / (751.804 + 1.465) \times 100\% = 117,4\%$$

Sinds 31 december 2008 voldoet het Pensioenfonds niet aan de wettelijke normen met betrekking tot het vereiste eigen vermogen. Voor verdere informatie wordt verwezen naar het bestuursverslag, onderdeel "Herstelplan" op pagina 27.

	2014		2013	
Stichtingskapitaal		0		0
Algemene reserve				
Stand per 1 januari	55.660		32.403	
Saldobestemming boekjaar	75.349		23.257	
Stand per 31 december		131.009		55.660
Totaal eigen vermogen		131.009		55.660
Inclusief het stichtingskapitaal van € 45,38.				
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	31.882	104,3%	26.580	104,3%
Het vereist eigen vermogen bedraagt	97.989	113,0%	93.823	115,3%
De dekkingsgraad is		117,4%		109,1%

	2014	2013
Technische voorzieningen		
[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	611.887	639.513
Mutatie boekjaar volgens Staat van baten en lasten	139.917	-27.626
Stand per 31 december	751.804 ¹⁾	611.887 ²⁾
Een actuariële analyse is opgenomen op pagina 73.		
[8] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	1.229	1.261
Mutatie	236	-32
Stand per 31 december	1.465	1.229
De post "Herverzekeringsdeel technische voorzieningen" betreft de elders verzekerde aanspraken.		
Totaal technische voorzieningen		
	753.269	613.116
De technische voorzieningen zijn als volgt opgebouwd:		
Actieve deelnemers ³⁾	237.656	209.947
Gewezen deelnemers	299.147	209.649
Pensioengerechtigden	214.255	191.926
	751.058	611.522
Voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico	2.211	1.594
	753.269	613.116

1) Waarvan kortlopend karakter (uitkeringen in 2015): 12.913.

2) Waarvan kortlopend karakter (uitkeringen in 2014): 12.847.

3) Inclusief arbeidsongeschikte deelnemers.

	2014	2013
[9] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	26.934	25.641
Stortingen	2.989	3.017
Overgenomen pensioenverplichtingen	828	781
Onttrekkingen t.b.v. omzetting pensioenspaarkapitaal	-5.435	-3.773
Onttrekking i.v.m. overlijden (vrijval t.g.v. fonds)	-2	0
Rendement	4.224	1.268
Stand per 31 december	29.538	26.934
[10] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Schulden aan aangesloten ondernemingen	0	0
Schulden uit hoofde van derivaten	1.693	0
Belastingen en sociale premies	287	312
Schulden uit hoofde van kosten vermogensbeheer	239	391
Schulden uit hoofde van kosten accountant	36	47
Schulden uit hoofde van kosten actuaris	71	84
Schulden uit hoofde van overige kosten	77	59
Nog in te leggen premies voor risico deelnemers	0	728
Lopende intrest en bankkosten	3	0
Vooruitontvangen bedragen volgend boekjaar	204	83
	2.610	1.704

De kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

In de "Overige kosten" is in 2014 een bedrag ad € 125.000,- (2013: € 115.000,-) aan bestuursvergoedingen opgenomen.

Overige bezoldigingen

In de "Overige kosten" is in 2014 een bedrag ad € 41.000 (2013: € 36.000,-) aan vergoedingen aan leden van het Verantwoordingsorgaan en de Visitatiecommissie opgenomen.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2014 had Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot geen personeelsleden in dienst.

Baten en lasten	2014	2013
[11] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	0	49
Aandelen	1.952	1.458
Vastrentende waarden	6.327	6.869
Derivaten	0	0
Overige beleggingen	0	-48
Subtotaal	8.279	8.328
Banken	-19	-6
Waardeoverdrachten	-21	-44
Overige	2	2
Totaal directe beleggingsopbrengsten	8.241	8.280
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
- Vastgoedbeleggingen	-15	360
- Aandelen	46	1.384
- Vastrentende waarden	4.963	-1.711
- Derivaten	-2.874	122
- Overige beleggingen	0	0
- Valutaverschillen	0	0
	2.120	155

	2014	2013
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
- Vastgoedbeleggingen	3.243	249
- Aandelen	26.698	6.685
- Vastrentende waarden	118.114	-32.177
- Derivaten	-1.708	39
- Overige beleggingen	625	1.711
- Valutaverschillen	-8	-5
	146.964	-23.498
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	149.084	-23.343
Directe kosten van vermogensbeheer		
Beheerloon		
- Vastrentende waarden	-211	-227
- Kosten fiduciair beheer	-656	-623
Transactiekosten	-5	0
Bewaarloon	-125	-149
Beleggingscommissie	-39	-65
Beleggingsadministratie	-124	-110
Bankkosten e.d.	-36	-38
	-1.196	-1.212
Totaal directe kosten vermogensbeheer	-1.196	-1.212
De kosten zijn, indien mogelijk, toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfond	156.129	-16.275

	2014	2013
[12] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
Directe beleggingsopbrengsten		
Overige beleggingen	164	288
Totaal directe beleggingsopbrengsten	164	288
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
– Aandelen	0	0
– Vastrentende waarden	0	0
	0	0
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
– Vastgoedbeleggingen	31	9
– Aandelen	950	1.045
– Vastrentende waarden	3.069	-134
– Overige beleggingen	10	60
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	4.060	980
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	4.224	1.268
[13] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Periodieke premies van deelnemende ondernemingen	18.266	21.388
Herstellpremie ¹⁾	278	8.367
Gedeeltelijke verrekening "extra premie" over 2013 ¹⁾	0	-3.156
FVP-bijdragen	83	71
	18.627	26.670
[14] Bijdragen voor risico deelnemers		
Premies pensioensparen	2.989	3.017
Totaal feitelijke premie	21.616	29.687

1) Ultimo 2012 en ultimo 2013 heeft de werkgever een bijstorting gedaan ter grootte van 15% van het dekkingstekort ultimo 2011, waarbij in 2013 een gedeeltelijke verrekening heeft plaatsgevonden van het verschil tussen de feitelijke premie 2013 en de premie die de vennootschap had moeten betalen, indien de bijstortingsverplichting ultimo 2011 volledig was geëffectueerd.

	2014	2013
[15] Overige werkgeversbijdragen		
Eenmalige bijdrage werkgever in verband met de overgang naar de nieuwe Collective Defined Contribution (CDC) regeling	50.000	0
Kostendeekkende premie	14.265	16.011
Gedempte kostendeekkende premie	15.154	16.069
Feitelijke premie	21.616	29.687
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Onvoorwaardelijke aanspraken	9.146	10.937
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.429	1.313
– Opslag voor uitvoeringskosten	701	744
– Spaarpremie DC	2.989	3.017
	14.265	16.011
De gedempte kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Onvoorwaardelijke aanspraken	9.246	10.251
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.445	1.230
– Opslag voor uitvoeringskosten	701	744
– Spaarpremie DC	2.989	3.017
– Herstelpremie	773	827
	15.154	16.069

Toelichting

De feitelijke premie wordt afgeleid van de gedempte kostendeekkende premie op een vaste rekenrente van 3%. Is de dekkingsgraad van het Pensioenfonds lager dan het vereist eigen vermogen dan wordt de feitelijke premie verhoogd tot maximaal 30% van de salarissom. De totale premiebijdrage wordt door de deelnemende ondernemingen betaald.

In de Pensioenwet en het Besluit FTK is beschreven op welke wijze de zuivere kostendeekkende premie en de gedempte kostendeekkende premie moeten worden vastgesteld. Zoals beschreven in de ABTN, maakt het Pensioenfonds gebruik van de mogelijkheid de kostendeekkende premie te dempen. Bij het vaststellen van de gedempte kostendeekkende premie wordt vanaf 2012 gebruik gemaakt van een vaste rekenrente van 3%. De zuivere kostendeekkende premie is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2014.

Ultimo 2013 heeft de werkgever een aanvullende premiestorting gedaan. Deze premie is opgenomen onder "herstelpremie".

	2014	2013
[16] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	883	374
Overgedragen pensioenverplichtingen	-2.377	-5.206
	-1.494	-4.832
[17] Saldo van overdrachten van rechten voor risico deelnemers	825	781
[18] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdompensioen	-10.002	-10.150
Partnerpensioen	-2.065	-2.082
Wezenpensioen	-151	-149
Invalideitpensioen	-155	-162
Overige pensioenuitkeringen	-86	-92
Ontvangen gecedeerde uitkeringen	130	108
Subtotaal	-12.329	-12.527
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-9	-28
Totaal pensioenuitkeringen	-12.338	-12.555
[19] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Pensioenopbouw	-7.852	-9.411
Indexering en overige toeslagen	-2.108	0
Rentetoevoeging	-2.351	-2.255
Ottrekking voor pensioenuitkeringen	12.420	12.604
Ottrekking voor pensioenuitvoeringskosten	435	441
Wijziging marktrente	-137.470	23.563
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.498	5.449
Omzetting pensioenspaarkapitaal ¹⁾	-4.594	-3.202
Mutatie invalideitsreserve	-702	47
Mutatie voorziening herverzekering	236	-32
Overgang nieuwe overlevingstafels	-405	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	976	422
	-139.917	27.626

1) Het pensioenkapitaal wordt bij einde deelname, dus op de pensioendatum óf bij eerdere uitdiensttreding, omgezet in pensioenaanspraken binnen het pensioenfonds of bij een verzekeraar (naar keuze deelnemer). Bij de omzetting binnen het pensioenfonds worden sekseneutrale omzettingfactoren gehanteerd. Bij de omzetting wordt rekening gehouden met een solvabiliteitsopslag.

	2014	2013
[20] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Pensioenspaarkapitalen		
Stortingen	-2.989	-3.017
Overgenomen pensioenverplichtingen	-828	-781
Onttrekkingen t.b.v. omzetting pensioenspaarkapitaal	5.435	3.773
Onttrekking i.v.m. overlijden (vrijval t.g.v. fonds)	2	0
Rendement	-4.224	-1.268
	-2.604	-1.293
[21] Herverzekering		
Premies herverzekering	-62	-50 ¹⁾
<p>Deze post betreft de aan de herverzekeraar (Zwitserleven) verschuldigde premie voor het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico uit hoofde van de door de stichting aangegane herverzekeringsovereenkomst.</p>		
Uitkeringen uit herverzekering		
Ouderdomspensioen	11	13
	-51	-37
[22] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-339	-337
Accountant		
– Controle van de jaarrekening 2012	0	-7
– Controle van de jaarrekening 2013	5	-46
– Controle van de jaarrekening 2014	-36	0
– Overige advieswerkzaamheden	0	-42
Totaal accountant	-31	-95
Actuaris		
– Jaarwerk 2012	0	-4
– Jaarwerk 2013	11	-45
– Jaarwerk 2014	-34	0
– Certificering	-21	-19
– Overige (advies)werkzaamheden	-75	-56
Totaal actuaris	-119	-124

1) Premie 2013: -67, restitutie 2012: 17

	2014	2013
Contributies en bijdragen	-57	-56
Overige kosten	-507	-505
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.053	-1.117
[23] Overige baten en lasten	12	4
Saldo van baten en lasten	75.349	23.257

	2014	2013
Actuariële analyse van het saldo		
Aanpassing overlevingstafels	-405	0
Rendement en wijziging rentetermijnstructuur	16.308	5.033
Indexatie t.l.v. pensioenfonds	-2.108	0
Financiering	58.780	14.989
Sterfte en differenties	1.474	1.096
Kosten	83	68
Arbeidsongeschiktheid	30	825
Overige technische grondslagen	11	-28
(Risiko) Herverzekering	185	-69
Waardeoverdracht	3	617
Uitkeringen	82	49
Diverse bestandsmutaties	53	102
Spaarsaldi	841	571
Overige baten en lasten	12	4
Totaal saldo van baten en lasten	75.349	23.257

Actuariële toelichting bij verzekeringstechnische analyse

Actuariële toelichting bij verzekeringstechnische analyse

De verzekeringstechnische analyse is opgenomen op de vorige pagina, onder actuariële analyse van het saldo. Onderstaande posten geven een toelichting op deze analyse en luiden in duizenden euro.

Overlevingsgrondslagen (- €405)

De Voorziening Pensioenverplichtingen is toegenomen als gevolg van de overstap naar de nieuwe AG prognosetafel 2014 en bijbehorende leeftijdsafhankelijke correctiefactoren. De toename bedraagt € 405, welke per saldo een negatief resultaat van € 405 oplevert.

Rendement en wijziging rentetermijnstructuur (€ 16.308)

De directe en indirecte beleggingsbaten bedroegen na aftrek van kosten € 160.353. De aan de Voorziening Pensioenverplichtingen toe te voegen rente bedroeg € 6.575. Door de wijziging van de rentetermijnstructuur gedurende het boekjaar nam de Voorziening Pensioenverplichtingen toe met € 137.470. Per saldo bedraagt het resultaat op rendement en wijziging rentetermijnstructuur € 16.308.

Toeslagen (-€ 2.108)

De toename van de Voorziening Pensioenverplichtingen als gevolg van toekenning van voorwaardelijke toeslagverlening bedroeg € 2.108. Per saldo resulteert dit in een negatief resultaat van € 2.108.

Financiering (€ 58.780)

De feitelijke premie wordt afgeleid van de gedempte kostendeekkende premie op een vaste rekenrente van 3%. Is de dekkingsgraad van het pensioenfonds lager dan het vereist eigen vermogen dan wordt de feitelijke premie verhoogd tot maximaal 30% van de salarissom. De totale premiebijdrage wordt door de deelnemende ondernemingen betaald. De feitelijke premie 2014 is door het bestuur vastgesteld op 27,4% van de salarissom. Per 1 januari 2015 gaat de nieuwe Collective Defined Contribution (CDC) –regeling in. In verband met de overgang naar deze nieuwe pensioenregeling heeft de werkgever een eenmalige storting in het pensioenfonds van € 50.000 gedaan.

De totale afgedragen premie bedroeg € 21.338. Hierin waren € 1.995 begrepen voor risicodekking en kosten, alsmede een bedrag van € 278 zijnde het restant van de aanvullende storting vastgesteld einde 2013. De verhoging van de pensioenaanspraken was actuariëel benodigd € 10.841. Hieruit volgt een resultaat op financiering van € 58.780.

Sterfte en differenties (€ 1.474)

Dit resultaat is ontstaan doordat het aantal overleden en het gemiddeld pensioen van de overledenen afwijkt van hetgeen is verondersteld. In algemene zin geldt dat, indien minder personen overlijden dan verondersteld (ondersterfte), dit een verlies geeft op de verzekeringen voor ouderdomspensioen en ingegaan pensioen (langlevensrisico) en een winst op de verzekeringen voor partnerpensioen (kortlevensrisico). Bij oversterfte is het omgekeerde het geval.

Ten gevolge van verondersteld overlijden is aan de Voorziening Pensioenverplichtingen € 2.200 toegevoegd terwijl als gevolg van werkelijk overlijden € 3.112 uit de Voorziening Pensioenverplichtingen is vrijgevallen. Daarnaast is € 562 aan risicopremie voor het overlijdensrisico ontvangen. Per saldo is het resultaat € 1.474 positief. Dit resultaat is onder te verdelen in een resultaat van € 692 op langlevensrisico en € 782 op kort leven.

Kosten (€ 83)

Het resultaat op kosten bestaat enerzijds uit de vrijval van de kostenopslag uit de Voorziening Pensioenverplichtingen bij het doen van uitkeringen ad € 435 en de in de premie opgenomen opslag voor directe kosten van € 701 en anderzijds uit de werkelijke kosten volgens de rekening van baten en lasten van € 1.053. Per saldo resulteert een winst van € 83.

Arbeidsongeschiktheid (€ 30)

De premie voor arbeidsongeschiktheidspensioen en de opslag in de premie voor premievrijstelling bedroegen € 732. De toevoeging van de Voorziening Pensioenverplichtingen was gelijk aan € 702. Het resultaat op arbeidsongeschiktheid is daarmee gelijk aan € 30.

Overige technische grondslagen (€ 11)

Dit betreft met name het resultaat op keuzemogelijkheden binnen het pensioenfonds, zoals variatie bij pensionering (uitruil, hoog/laag, etc.).

(Risico) Herverzekering (€ 185)

Het pensioenfonds heeft het arbeidsongeschiktheidsrisico en overlijdensrisico gedeeltelijk herverzekerd. In 2014 is € 62 betaald aan risicoherverzekeringspremies. Hiertegenover staat een ontvangen uitkering van de verzekeraar van € 11.

Een beperkt deel van de Voorziening Pensioenverplichtingen is herverzekerd bij Delta Lloyd. De herverzekerde voorziening is met € 236 afgenomen (en daardoor de Voorziening Pensioenverplichtingen voor rekening pensioenfonds met hetzelfde bedrag afgenomen). Per saldo bedroeg het positieve resultaat op herverzekering € 185.

Waardeoverdracht (€ 203)

In verband met inkomende waardeoverdrachten is een bedrag van € 1.708 ontvangen. De Voorziening Pensioenverplichtingen is toegenomen met € 1.7281.745. Aan uitgaande waardeoverdrachten is een bedrag ad € 2.377 uitgekeerd. De Voorziening Pensioenverplichtingen is in verband hiermee met € 2.417 afgenomen. De wettelijke tarieven voor de bepaling van de individuele overdrachtswaarde waren in 2014 lager dan de tarieven waarmee de Voorziening Pensioenverplichtingen van het pensioenfonds wordt vastgesteld. Op uitgaande waardeoverdrachten is om deze reden een positief resultaat geboekt en op inkomende waardeoverdrachten een negatief resultaat.

Uitkeringen (€ 82)

Dit resultaat bestaat uit het verschil tussen de daadwerkelijk gedane pensioenuitkeringen en afkopen (€ 12.338) en de vrijval uit de Voorziening Pensioenverplichtingen door het verrichten van uitkeringen (€ 12.420).

Diverse bestandsmutaties (€ 3.653)

Dit resultaat bestaat uit een afname van de Voorziening Pensioenverplichtingen uit hoofde van diverse mutaties en correcties.

Spaarsaldi (€ 841)

De toename van de Voorziening Pensioenverplichtingen door omzetting van het spaarsaldo in aanspraken op ouderdoms- en/of partnerpensioen bedroeg € 4.594. De vrijval van het spaarkapitaal was gelijk aan € 5.435. Per saldo een positief resultaat van € 841.

Overige oorzaken (€ 12)

Dit resultaat bestaat uit de overige baten van € 12.

Risicoparagraaf

(in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. De risicoparagraaf is gebaseerd op het doorkijkbeginsel (lookthrough-principe).

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste financieel risico voor het Pensioenfonds is het niet kunnen nakomen van de pensioentoezeggingen.

Een belangrijke maatstaf hiervoor is het aanwezig Eigen vermogen. Wettelijk is een gestandaardiseerde methode (standaardmodel) vastgelegd om te kunnen toetsen of het aanwezig Eigen vermogen voldoende is om een aantal specifieke financiële risico's op te kunnen vangen en daarmee of aan de pensioentoezeggingen kan worden voldaan. De berekeningen van het Vereist Eigen Vermogen zijn met name van belang voor de premiestelling en de evaluatie van het herstelplan van het Pensioenfonds. Het Eigen vermogen van het Pensioenfonds is per 31 december 2014 groter dan het Vereist Eigen Vermogen volgens het standaardmodel, waardoor het Pensioenfonds in een situatie van toereikende solvabiliteit verkeert.

Jaarlijks vindt toetsing plaats aan de hand van dit standaardmodel. De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6. Naast de standaard risicocomponenten (S-componenten) is in de bepaling van het Vereist Eigen Vermogen ook rekening gehouden met de risicocomponent voor actief risico (S10)). Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van het maximum van de feitelijke en strategische beleggingsmix (2014: strategisch 112,9%; 2013: strategisch 115,3%).

	2014		2013	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	18.970	2,5	30.267	4,9
Zakelijke waarden risico (S2)	77.253	10,3	66.269	10,8
Valutarisico (S3)	31.780	4,2	26.383	4,3
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	3.318	0,4	4.204	0,7
Verzekeringstechnisch risico (S6)	26.285	3,5	21.881	3,6
Concentratierisico (S8)	0	0,0	15.700	2,6
Actief beheer risico (S10)	4.708	0,6	0	0,0
Diversificatie-effect	-64.620	-8,5	-71.150	-11,6
Vereist Eigen Vermogen	97.694	13,0	93.554	15,3
Vereist Eigen Vermogen over gespaarde kapitalen	295	0,0	269	0,0
Totaal Vereist Eigen Vermogen	97.989	13,0	93.823	15,3
Aanwezige dekkingsgraad	117,4		109,1	
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,3		104,3	
Vereiste dekkingsgraad	113,0		115,3	

De dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen. Het afgelopen jaar is deze, op grondslagen van het Pensioenfonds, toegenomen van 109,1% (2013) tot 117,4% (2014).

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de beleggingen. Door gebruik te maken van rentederivaten wordt de looptijd van de beleggingen verlengd.

Onderstaande duratie cijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 19,6 jaar (2013: 18,5 jaar).

Duratie van de pensioenverplichtingen 19,8 jaar (2013: 19,0 jaar).

Voor de vaststelling van het renterisico bij het Vereist Eigen Vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico Pensioenfonds (A)	64.314		64.314	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	41.808		45.344	
Renterisico	22.506	3,0	18.970	2,5
Afdekkingspercentage (B/A)		65,0		70,5

Derivaten

Het renterisico is afgedekt door middel van langlopende obligaties. Door LDI pools ¹⁾ wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd van 10,8 naar 19,6 jaar.

Strategisch dekt het Pensioenfonds volgens het beleggingsmandaat 55% van het renterisico van haar verplichtingen af op marktrente.

Hoogte buffer

Op basis van de Vereist Eigen Vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 22.506 (3,0%) en voor het strategisch renterisico 18.970 (2,5%) ultimo 2014.

1) *Liability Driven Investment pools: beleggingen in vastrentende waarden. Dit betreft beleggingsfondsen met een relatief lange looptijd met als doel het renterisico van de verplichtingen af te dekken.*

Zakelijke waarden risico

Het Pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en alternatieve beleggingen in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende Aandelen categorieën getoond.

	2014		2013	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Aandelen per categorie:</i>				
Ontwikkelde markten (Mature markets)	134.974	54,3	85.178	52,0
Opkomende markten (Emerging markets)	79.554	32,0	51.079	31,1
Private equity, hedge funds en multimanagerfondsen	33.910	13,7	27.676	16,9
	248.438	100,0	163.933	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging.

De buffer voor het feitelijk zakelijke waarden risico bedraagt 67.432 (9,0%) en voor het strategisch zakelijke waarden risico 77.253 (10,3%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het Pensioenfonds in euro's luiden terwijl veel van de beleggingen van het Pensioenfonds in niet-euro luiden. Het Pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het Pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het Pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het Pensioenfonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

Het valutarisico wordt berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in vreemde valuta van 20%. Het valutarisico is het totale negatieve effect op de waarde van alle beleggingen als gevolg van dit scenario. Afdekking van het valutarisico vindt plaats via derivatencontracten.

	2014		2013	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen naar valuta voor afdekking met derivaten</i>				
Amerikaanse dollar	50.428	5,7	77.185	11,7
Australische dollar	923	0,1	360	0,1
Canadese dollar	1.922	0,2	525	0,1
Britse pound sterling	26.288	3,0	11.870	1,8
Hongkongse dollar	22.883	2,6	5.423	0,8
Japanse yen	14.800	1,7	635	0,1
Deense Kroon	1.071	0,1	0	0,0
Noorse kroon	985	0,1	2.831	0,4
Zweedse Kroon	4.751	0,5	0	0,0
Zwitserse frank	7.677	0,9	0	0,0
Overige	87.704	10,0	0	0,0
Niet Euro	219.432	24,9	98.829	15,0
Euro	661.084	75,1	560.530	85,0
	880.516	100,0	659.359	100,0
<i>Totaal beleggingen naar valuta na afdekking met derivaten</i>				
Amerikaanse dollar	9.634	1,1	73.036	11,1
Australische dollar	923	0,1	360	0,1
Canadese dollar	1.922	0,2	525	0,1
Britse pound sterling	14.448	1,7	11.870	1,8
Hongkongse dollar	22.883	2,6	5.423	0,8
Japanse yen	8.066	0,9	635	0,1
Deense Kroon	1.071	0,1	0	0,0
Noorse kroon	985	0,1	2.831	0,4
Zweedse Kroon	4.751	0,5	0	0,0
Zwitserse frank	7.677	0,9	0	0,0
Overige	87.704	10,0	0	0,0
Niet Euro	160.064	18,2	94.680	14,4
Euro	720.452	81,8	564.679	85,6
	880.516	100,0	659.359	100,0

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten. De post valutatermijntransacties bestaat uit de volgende transacties, omgerekend in euro per 31 december 2014:

in duizenden euro	aankoop transacties	verkoop transacties	resultaat	uiterlijke einddatum
Euro	57.675	0	57.675	maart 2015
Britse pound sterling	0	-11.840	-11.840	maart 2015
Japanse yen	0	-6.734	-6.734	maart 2015
US dollar	0	-40.794	-40.794	maart 2015
	57.675	-59.368	-1.693	

Indien de afrekening van deze transacties op 31 december 2014 zou hebben plaatsgevonden dan zou het af te rekenen bedrag € 1.693 duizend hoger uitvallen dan overeengekomen (ongerealiseerde resultaat van - € 1.693 duizend).

Strategisch dekt het Pensioenfonds 100% van haar niet-euro beleggingen in de vastrentende returnportefeuille af. De niet-euro beleggingen in de andere beleggingscategorieën worden niet afgedekt.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking.

De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 30.540 (4,1%) en voor het strategisch valuta risico 31.780 (4,2%).

Grondstoffenrisico

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 30%. Het Pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Het Pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan gemeten worden aan de hand van de creditspread. De gewogen gemiddelde creditspread van de rentegevoelige beleggingen van het Pensioenfonds is 0,03%. Een andere indicator voor het aanwezige kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille van het Pensioenfonds is de rating afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging een zeer beperkt kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd.

	2014		2013	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	304.977	49,8	218.120	45,8
AA	86.053	14,1	108.748	22,9
A	72.599	11,9	44.071	9,3
BBB	48.505	7,9	34.700	7,3
B	4.818	0,8	1.512	0,3
Geen rating	95.197	15,5	68.521	14,4
	612.149	100,0	475.672	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd korter dan 1 jaar	130.819	21,4	109.678	23,0
Resterende looptijd tussen 1 en 5 jaar	97.974	16,0	93.573	19,7
Resterende looptijd tussen 5 en 10 jaar	140.680	23,0	128.297	27,0
Resterende looptijd langer dan 10 jaar	242.676	39,6	144.124	30,3
	612.149	100,0	475.672	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd voor de rentegevoelige beleggingen die een creditspread groter dan 0% hebben. De creditspread wordt bepaald op basis van de rentegevoelige kasstromen van het Pensioenfonds.

Dit vertaalt zich in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 2.728 (0,4%) en voor het strategisch kredietrisico van 3.318 (0,4%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Het Pensioenfonds hanteert bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen de meest recente overlevingstafels (prognosetafel AG 2014), met fondsspecifieke ervaringssterfte. Dit neemt niet weg dat toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot nog verdere verbetering of tot verslechtering van de levensduur en dat dientengevolge in de toekomst verdere verhoging of verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen aan de orde kan komen.

Hoogte buffer

Dit vertaalt zich in een buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico van 26.285 (3,5%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico van 26.285 (3,5%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2014		2013	
	€	%	€	%
Vastgoedbeleggingen				
<i>Verdeling Vastgoedbeleggingen per sector:</i>				
Kantoren	5.387	27,5	5.314	28,0
Winkels	8.991	45,9	8.919	47,0
Woningen	2.958	15,1	759	4,0
Overige	2.253	11,5	3.985	21,0
	19.589	100,0	18.977	100,0
<i>Verdeling Vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Europa niet EU	2.351	12,0	949	5,0
Azië	0	0,0	949	5,0
Europa EU	17.238	88,0	17.079	90,0
	19.589	100,0	18.977	100,0
<i>Grote posten: Vastgoedbeleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
Kempen european property smart index	19.589	2,1	18.977	2,7

	2014		2013	
	€	%	€	%
Aandelen				
<i>Verdeling Aandelen per sector:</i>				
Basismaterialen	11.542	5,4	9.305	6,8
Communicatie diensten	11.558	5,4	8.708	6,4
Cyclische consumptiegoederen	22.742	10,6	11.887	8,7
Defensieve consumptiegoederen	22.312	10,4	11.999	8,8
Gezondheidszorg	15.376	7,2	5.354	3,9
Vastgoed	983	0,4	1.949	1,4
Energie	14.742	6,9	12.140	8,9
Financiële dienstverlening	53.636	25,0	27.230	20,0
Industrie	23.026	10,7	12.460	9,2
Nutsbedrijven	8.252	3,8	4.258	3,1
Technologie	30.359	14,2	12.222	9,0
Diversen	0	0,0	18.745	13,8
	214.528	100,0	136.257	100,0
<i>Verdeling Aandelen per regio:</i>				
Europa niet EU	13.264	6,2	16.681	12,2
Noord-Amerika	47.306	22,0	32.205	23,7
Midden- en Zuid-Amerika	6.449	3,0	6.286	4,6
Azië	72.123	33,6	39.543	29,0
Oceanië	18.817	8,8	1.897	1,4
Overige	4.883	2,3	4.512	3,3
	162.842	75,9	101.124	74,2
Europa EU	51.686	24,1	35.133	25,8
	214.528	100,0	136.257	100,0
<i>Grote posten: Aandelen beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
Vanguard European Stock Index Fund	37.689	4,1	20.998	3,0
Vanguard Emerging Markets Stock Index Fund	36.357	4,0	23.472	3,4
NT All Country Asia ex Japan Equity Index Fund	35.120	3,8		
Vanguard Institutional Index Fund	34.257	3,7	18.746	2,7

	2014		2013	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling vastrentende waarden per soort:</i>				
Staatsobligaties	348.325	56,9	271.521	57,2
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	99.563	16,3	68.465	14,4
Hypotheken	143	0,0	201	0,0
Index bonds	28.021	4,6	19.698	4,1
Geldmiddelen	136.097	22,2	115.787	24,3
	612.149	100,0	475.672	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden per regio:</i>				
Europa niet EU	10.964	1,8	10.531	2,2
Noord-Amerika	22.580	3,7	12.757	2,7
Midden- en Zuid-Amerika	1.341	0,2	2.137	0,4
Azië	3.039	0,5	2.553	0,5
Oceanië	8.827	1,4	9.235	1,9
Overige	34.360	5,6	29.641	6,3
Europa EU	81.111	13,2	66.854	14,0
	531.038	86,8	408.818	86,0
	612.149	100,0	475.672	100,0
<i>Grote posten: Obligatiedebiteuren groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
Staatsobligaties Duitsland	97.666	10,7	104.546	15,0
Staatsobligaties Nederland	42.411	4,6	45.814	6,6
Staatsobligaties Oostenrijk	35.837	3,9	30.205	4,3
European Union	12.949	1,4	18.237	2,6

Bovengenoemde staatsobligaties betreffen alleen de directe beleggingen in staatsobligaties.

Grote posten: Vastrentende beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:

	2014		2013	
	€	%	€	%
Insight LDI Solut Plus Euro 20 year	78.343	8,5	34.429	4,9
Insight Liquid Fund eur cash fund	71.155	7,8	58.901	8,4
Insight LDI Solut Plus Euro 30 year	57.096	6,2	25.138	3,6
JPMorgan Liquidity Funds - Euro Liquidity Fund	50.457	5,5	50.777	7,3
iShares Barclays Euro Corp Bond ex-Financials ETF	48.086	5,2	32.345	4,6
Insight LDI Solut Plus Euro 50 year	28.986	3,2	14.531	2,1
Legal & General IM - Euro Corporate Bond Fund	18.108	2,0	16.780	2,4
Blackrock Euro Investment Grade Corp Bond Ind Inst	18.047	2,0	16.645	2,4
Overige beleggingen				
<i>Overige beleggingen per regio:</i>				
Europa niet EU	136	0,4	0	0,0
Noord-Amerika	11.535	33,7	11.070	38,9
Midden- en Zuid-Amerika	171	0,5	0	0,0
Azië	12.892	37,6	0	0,0
Oceanië	2.828	8,3	31	0,1
Overige	546	1,6	785	2,8
Europa EU	28.108	82,1	11.886	41,8
	6.142	17,9	16.567	58,2
	34.250	100,0	28.453	100,0

Er zijn geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in F. van Lanschot Bankiers N.V. en de aan haar gelieerde ondernemingen.

Hoogte buffer

In het standaardmodel is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor concentratierisico (S8) becijferd voor de grootste concentraties binnen de vastrentende waarden portefeuille. Het betreffen hier landenconcentraties binnen de vastrentende waarden portefeuille met een rating lager dan AAA die meer dan 2% van de totale marktwaarde in beslag nemen.

De buffer voor zowel het feitelijk als het strategisch concentratierisico bedraagt 0 (0,0%).

Actief beheer risico

Actief beheer risico treedt op wanneer beleggingsmanagers afwijken van de strategisch gedefinieerde benchmarks. Actief beheer risico wordt in beginsel alleen becijferd voor de aandelenportefeuille en wordt gemeten aan de hand van de tracking error en de TER. De tracking error geeft aan in hoeverre de beleggingsrendementen van de daadwerkelijke aandelenportefeuille afwijken van de strategisch gedefinieerde benchmark. TER staat voor total expense ratio en geeft onder meer de kosten weer die de beleggingsmanagers hebben gemaakt voor het voeren van hun (actief) beleid.

Voor het actief beheer risico is gebruik gemaakt van onderstaande tracking errors:

Mandaat	Marktwaaarde	Tracking error
Kempen Global High Dividend Fund	7.733	3,6%
IPM RAFI Europe Fund RC-C	9.764	2,8%
Montanaro European Smaller Comp.Fund AC	9.786	6,2%
Vanguard European Stock Index Fund I EUR	37.689	1,5%
T.Rowe Price Asian ex-Japan	12.211	3,8%
T-Rowe Price Global EM Equity Fund I	9.972	3,5%

Hoogte buffer

Dit vertaalt zich in een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 4.246 (0,6%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico van 4.708 (0,6%).

s-Hertogenbosch, 27 mei 2015

Het Bestuur

Overige gegevens

Gebeurtenissen na balansdatum

Op 1 januari 2015 is het Financieel Toetsingskader (FTK) gewijzigd. Omdat deze datum na het einde van het boekjaar 2014 ligt, hoeft er in de balans per 31 december 2014 nog geen rekening gehouden te worden met de gewijzigde wetgeving. Onderstaand staan de belangrijkste aanpassingen vermeld, evenals het effect op de diverse grootheden.

Aanpassing Rentetermijnstructuur

Per 1 januari 2015 is de rentetermijnstructuur (RTS) gewijzigd. Vanaf deze datum wordt in de RTS zoals gepubliceerd door DNB, niet langer uitgegaan van de driemaandsmiddeling. De huidige Ultimate Forward Rate (UFR) blijft vooralsnog wel van toepassing. Als gevolg van de wijziging van de rentetermijnstructuur stijgen de technische voorziening eigen beheer per 1 januari 2015 van 751.804 naar 788.585. De dekkingsgraad neemt tegelijkertijd af van 117,4% naar 111,9%.

Beleidsdekkingsgraad

Met ingang van de maandrapportage per 31 december 2014 dient het pensioenfonds naast de actuele dekkingsgraad tevens de beleidsdekkingsgraad te rapporteren. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de gemiddelde dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden. De beleidsdekkingsgraad per eind 2014 bedraagt 112,4%.

Vereist eigen vermogen

Vanaf 1 januari 2015 is de methodiek voor de vaststelling van het vereist eigen vermogen (VEV) aangepast. Als gevolg van de wijziging van de methodiek stijgt het VEV van 13,0% naar 16,1%.

Pensioenregelingen

Het Pensioenfonds voert de volgende pensioenregeling uit:

Pensioenregeling 2012

Per 1 januari 2012 is voor alle actief zijnde medewerkers een nieuwe pensioenregeling van kracht geworden. De per 31 december 2011 opgebouwde aanspraken uit de eindloon- en beschikbare premieregelingen uit de Nieuwe en Vernieuwde Regeling, zijn per 1 januari 2012 ingebracht in de Pensioenregeling 2012.

De Pensioenregeling 2012 bestaat uit een basisregeling en een aanvullende (excedent-) regeling.

1. De basisregeling is een uitkeringstoezegging op basis van middelloon voor de opbouw van een ouderdomspensioen van 1,875% per deelnemersjaar over de pensioengrondslag. Deze grondslag is gebaseerd op een salaris tot een grens van € 49.297,-. Het partnerpensioen in de basisregeling bedraagt 70% van het ouderdomspensioen per deelnemersjaar vanaf 1 januari 2012 tot de pensioendatum.
2. De aanvullende (excedent-)regeling voor de opbouw van het ouderdomspensioen over het excedentsalaris tot het maximale pensioensalaris van € 128.230,- voor de reguliere medewerkers of € 162.592,- voor de vennootschapsdirecteuren. Het partnerpensioen in de aanvullende regeling is op risicobasis en bedraagt 1,225% per deelnemersjaar vanaf 1 januari 2002 of later datum van indiensttreding tot de pensioendatum.
3. Voorts is een wezenpensioen en vrijstelling premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid meeverzekerd en facultatief een dekking voor het Anw-hiaat.

Financiering

De onderneming streeft ernaar de door de actuaire berekende premies en koopsommen te verstrekken aan het Pensioenfonds, indien en voorzover het Pensioenfonds die nodig heeft ter dekking van de op het Pensioenfonds rustende pensioenverplichtingen. Het uitgangspunt bij de bepaling van de premie is het handhaven van een evenwichtig verloop van de pensioenlasten over de jaren. Hiertoe wordt door de adviserend actuaire jaarlijks een prognose opgesteld van het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen en de algemene reserve.

Voor de financiering van de regelingen geldt een reglementair maximum aan de premie van 30% van de salarissom.

De basispremie over 2014 bedroeg 20,1% (2013: 20,1%). De feitelijke premie over 2014 bedroeg 27,4% (2013: 29,4%). Bovendien werd in 2011, 2012 en 2013 door de werkgever een additionele herstellpremie aan het Pensioenfonds betaald, omdat de dekkinggraad ultimo 2011 beneden de minimaal vereiste dekkinggraad lag. De in 2011 betaalde herstellpremie bedroeg 70% van het dekkingstekort ultimo 2011. In 2012 en 2013 heeft de werkgever een herstellpremie betaald van 15% van het dekkingstekort ultimo 2011, waarbij in 2013 een gedeeltelijke verrekening heeft plaatsgevonden van het verschil tussen de feitelijke premie 2013 en de premie die de vennootschap had moeten betalen, indien de bijstortingsverplichting ultimo 2011 volledig was geëffectueerd.

De kosten verbonden aan de uitvoering van de pensioenregeling en de administratie worden gedragen door het Pensioenfonds.

Reglementair is bepaald dat, indien voornoemde maximumpremie wordt overschreden, er een deelnemersbijdrage kan worden geheven dan wel de toekomstige pensioenopbouw kan worden verminderd. De mogelijkheid van een deelnemersbijdrage is vastgelegd in de Algemene Bank-CAO.

Ter dekking van algemene risico's, waaronder beleggingsrisico's, houdt het Pensioenfonds een algemene reserve aan. Jaarlijks muteert deze reserve met het saldo van de staat van baten en lasten.

Toeslagbeleid

Het Pensioenfonds kent een voorwaardelijk toeslagbeleid ten aanzien van gepensioneerden en gewezen deelnemers. Het Pensioenfonds probeert de pensioenuitkeringen jaarlijks aan te passen aan de stijging van de consumentenprijsindex, alle huishoudens, afgeleid van het CBS. Met ingang van 1 januari 2012 geldt ook voor de actieve deelnemers een voorwaardelijk toeslagbeleid. De toeslag wordt gebaseerd op de algemene loonontwikkeling. Hiervoor wordt niet apart gereserveerd: de toeslagen worden gefinancierd uit de algemene middelen van het Pensioenfonds. Er is dus geen recht op toeslagen en het is niet zeker in hoeverre in de toekomst toeslagen zullen plaatsvinden. Voor 2012 en 2013 geldt een overgangsregeling. De pensioenaanspraken van de actieve deelnemers worden in deze jaren onvoorwaardelijk geïndexeerd met de algemene loonontwikkeling. De werkgever betaalt hiervoor een extra koopsom.

Voor de premievrij opgebouwde aanspraken van actieve deelnemers geldt eveneens een voorwaardelijk toeslagen beleid.

Het Bestuur beslist jaarlijks in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast. In de jaren 2006-2008 zijn de ingegane pensioenen en premievrije aanspraken met respectievelijk 1,25% (2006), 1,50% (2007), 1,75% (2008) verhoogd. In de jaren 2009 tot en met 2013 kon geen toeslag worden verleend. Omdat de dekkinggraad zich einde 2014 boven de grens van 110% bevindt, zijn in 2014 de ingegane pensioenen en premievrije aanspraken met 0,5% verhoogd.

De pensioenaanspraken van de actieve deelnemers over 2012 zijn per 1 januari 2012 verhoogd met 1,25%. De kosten hiervoor zijn betaald door de werkgever in het kader van de afspraken voor de Pensioenregeling 2012. In 2013 en 2014 zijn de pensioenaanspraken van de actieve deelnemers niet verhoogd, aangezien de CAO-verhoging nihil was, waardoor er voor de actieve deelnemers per 1 januari 2015 geen achterstand in toeslagverlening bestaat.

Doordat in de jaren 2009 tot en met 2013 geen toeslag werd verleend, is er een achterstand in de toeslagverlening van 8,67% ontstaan voor gepensioneerden en gewezen deelnemers. Per 1 januari 2015 is aan de gepensioneerden en gewezen deelnemers een toeslag van 0,5% toegekend. Door de invoering van het nieuwe Financieel Toetsingskader is het niet langer mogelijk om inhaaltoeslag te verlenen over de periode vóór 1 januari 2015

Resultaatbestemming

Bepalingen omtrent de resultaatbestemming

Conform hoofdstuk 5 van de ABTN worden de jaarresultaten toegevoegd aan de reserves ter dekking van algemene risico's.

Resultaatverdeling

Het Bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2014 toe te voegen aan de Algemene reserve.

Uitvoering

De bevoegdheden van het Bestuur zijn vastgesteld in de statuten en in het reglement van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot. Het ambtelijk secretariaat (bestuursbureau) is uitbesteed aan Alexander Beard International Benefits B.V. (voorheen Bogaard Pensioen Consultancy) te 's-Hertogenbosch.

De pensioenadministratie van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot is opgedragen aan AZL N.V. te Heerlen.

De beleggingsadministratie is opgedragen aan Kas Bank N.V. te Amsterdam. Het vermogensbeheer wordt uitgevoerd door Kempen Capital Management N.V. te Amsterdam voor de uitkeringstoezegging en door ING Personal Fund Services B.V. te Amsterdam voor de premietoezegging. De controle van de jaarrekening is uitgevoerd door Ernst & Young Accountants LLP te Maastricht.

De verantwoordelijkheid voor de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen berust bij Sprenkels en Verschuren te Amsterdam, adviserend actuaire van het Pensioenfonds.

De controle van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgevoerd door Triple A Risk Finance Certification te Amsterdam.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds F. Van Lanschot te 's Hertogenbosch is aan Triple A - Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2014.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds. Mijn oordeel is gebaseerd op het Financieel Toetsingskader zoals dat op balansdatum van toepassing was.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een toereikende solvabiliteit.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Gewijzigd Financieel Toetsingskader

Op 1 januari 2015 is het Financieel Toetsingskader gewijzigd. Belangrijke gevolgen voor het pensioenfonds hiervan zijn:

- Aanpassing van de rentetermijnstructuur, met als gevolg dat de technische voorzieningen met circa 4,9% toenemen. De dekkingsgraad daalt als gevolg hiervan naar 111,9%.
- Aanpassing van de vaststelling van het vereist eigen vermogen, waardoor dit stijgt van 13,0% naar 16,1%.
- Introductie van de beleidsdekkingsgraad (deze bedraagt 112,4% per 1 januari 2015).

Als gevolg van de wijzigingen in het Financieel Toetsingskader is per 1 januari 2015 sprake van een reservetekort. Het pensioenfonds dient als gevolg hiervan vóór 1 juli 2015 een herstelplan in te dienen bij De Nederlandsche Bank.

Amsterdam, 27 mei 2015

drs. J.J.M. Tol AAG RBA
verbonden aan Triple A - Risk Finance Certification B.V.

Aan: het Bestuur van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot, 's-Hertogenbosch

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Verklaring over de jaarrekening 2014

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2014 van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot te 's-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot op 31 december 2014 en van het resultaat over 2014, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2014;
- 2 de staat van baten en lasten over 2014; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot (hierna de stichting) zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 8,9 miljoen. De materialiteit is gebaseerd op 1% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de pensioenverplichtingen en de reserves. Dit betreft het vermogen dat de basis vormt voor de berekening van de dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 442.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen

De beleggingen zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen), maar er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto contante waarde berekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in fondsen.

De waarderingsonzekerheid neemt toe bij (onafhankelijke) taxaties en netto contante waarde berekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting kennen de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name vastgoedfondsen, hedgefondsen en de participaties in de Insight LDI Solutions Plus fondsen eveneens relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum.

De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven op pagina 56 en een nadere toelichting opgenomen in toelichting [1]. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2014 € 19,6 miljoen is belegd in niet-(beurs)genoteerde vastgoedfondsen, € 33,9 miljoen in niet-(beurs)genoteerde hedgefondsen is belegd en dat € 164,4 miljoen is belegd in Insight LDI Solutions Plus fondsen. Dit betreft 24,8% van de totale beleggingen.

Bij de controle van de beleggingen hebben wij gebruik gemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel hebben wij met de andere accountant de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2014. Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde vastgoedfondsen, hedgefondsen en de Insight LDI Solutions Plus fondsen hebben wij de aansluiting vastgesteld met de meeste recente (niet gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum, alsmede de back-testing (met gecontroleerde jaarrekeningen) en de monitoring procedures van de fiduciair manager onderzocht.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meeste recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap (AG). De

tafels worden gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fonds-specifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen aan ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.

De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven op pagina 57 en een nadere toelichting opgenomen in toelichting [19]. Uit deze toelichting blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden door toepassing van de in 2014 verschenen herziene prognosetafels en aanpassing van de ervaringssterfte op basis van nader onderzoek. Volgens deze toelichting is de dekkingsgraad hierdoor 0,05% lager uitgekomen.

Bij de controle hebben wij gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van de stichting. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van door de ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel bij de jaarrekening hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden en verwachtingen afgestemd voor de controle. De rolverdeling en afspraken zijn vastgelegd en aan elkaar bevestigd. Daarnaast hebben wij met de certificerend actuaire de uitkomsten van de uitgevoerde werkzaamheden afgestemd. Tevens hebben wij onderling gegevens uitgewisseld met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan.

Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2014. Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn.

Uitvoering van vermogensbeheer en pensioenbeheer processen bij de uitvoeringsorganisatie

De stichting heeft de pensioenuitvoering en het vermogensbeheer uitbesteed aan derde partijen. Het bestuur blijft conform wetgeving eindverantwoordelijk voor de gehele dienstverleningsketen. De financiële informatie die ontvangen wordt van deze partijen is opgenomen in de jaarrekening van de stichting.

De stichting heeft dit toegelicht in de risicoparagraaf op pagina 76 van de van de jaarrekening.

Voor zover relevant voor onze controle van de jaarrekening, hebben wij de juiste werking van interne beheersmaatregelen bij de uitvoeringsorganisatie(s) beoordeeld op basis van de ontvangen ISAE 3402 of soortgelijke rapportages. Verder hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd zoals cijferanalyses en deelwaarnemingen gericht op de uitkomsten van de relevante financiële informatiestromen.

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening en voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude ontdekken.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Verklaring betreffende het jaarverslag en de overige gegevens

Wij vermelden op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW (betreffende onze verantwoordelijkheid om te rapporteren over het jaarverslag en de overige gegevens):

- dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de door Titel 9 Boek 2 BW vereiste overige gegevens zijn toegevoegd;
- dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Benoeming

Wij zijn door het bestuur benoemd als accountant van de stichting. Ondergetekende treedt op als externe accountant sinds de controle van het boekjaar 2012.

Maastricht, 27 mei 2015

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. N.A.J. Silverentand RA

Bijlagen

Aangesloten ondernemingen per 31 december 2014

F. van Lanschot Bankiers N.V.

Van Lanschot Chabot B.V.

Verklaring enkele gebruikte begrippen

ABTN

Actuariële en bedrijfstechnische nota. Het doel van de ABTN is om integraal inzicht te geven in het functioneren van het Pensioenfonds en om een beschrijving te geven van het ten behoeve van het Pensioenfonds te voeren beleid, waarbij de financiële opzet van de grondslagen gemotiveerd zijn omschreven.

AFM (Autoriteit Financiële Markten) en DNB (De Nederlandsche Bank)

De AFM werkt als toezichthouder samen met de Nederlandsche Bank (DNB). De AFM en DNB controleren allebei de financiële markten. De AFM let erop dat o.m. pensioenfondsen hun deelnemers goede informatie geven. De AFM controleert ook of ondernemingen zich houden aan de afspraken met hun deelnemers. DNB heeft een andere taak en controleert o.m. of pensioenfondsen financieel gezond zijn en kunnen voldoen aan hun verplichtingen.

Dekkingsgraad

De verhouding tussen de contante waarde van de op dat moment geldende reglementaire pensioenaanspraken (verplichtingen) en het aanwezige vermogen. De dekkingsgraad bij het Pensioenfonds F. van Lanschot is de waarde van het pensioenvermogen als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen.

De dekkingsgraad wordt als graadmeter gezien voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.

Beleidsdekkingsgraad

Vanaf 1 januari 2015 worden beleidsbesluiten gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad. Dat is de gemiddelde dekkingsgraad berekend aan de hand van de maanddekkingsgraden over de afgelopen 12 maanden.

Dekkingstekort

Er is een dekkingstekort indien het eigen vermogen minder is dan het minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV).

Eigen vermogen (EV)

Het eigen vermogen is het verschil tussen het Pensioenvermogen en de voorziening pensioenverplichtingen.

Financieel Toetsingskader (FTK)

Het FTK is het onderdeel van de Pensioenwet waarin de wettelijke financiële eisen aan pensioenfondsen zijn vastgelegd. Het FTK is opgebouwd rond de principes van marktwaardering, risicogebaseerde financiële eisen en transparantie. De marktwaardering brengt met zich mee dat de beleggingen en de pensioenverplichtingen op eenzelfde manier worden gewaardeerd. Zo wordt de technische voorziening vastgesteld door discontering van verwachte toekomstige kasstromen tegen de actuele rentetermijnstructuur. De bepaling van het vereiste eigen vermogen vindt risicogebaseerd plaats, zodat de eisen toe- of afnemen met de mate waarin het Pensioenfonds aan risico's blootstaat. Met transparantie wordt beoogd de financiële positie van het Pensioenfonds op een zuivere en objectieve manier in kaart te brengen en openbaar te maken.

Herstelplan

In een herstelplan moeten de pensioenfondsen een strategie aan de toezichthouder DNB voorleggen met maatregelen die genomen worden om de dekkingsgraad weer boven het wettelijk vereiste minimum van 105% (104,3% op basis van het huidige beleid) te krijgen. De pensioenfondsen krijgen maximaal vijf jaar de tijd om de dekkingsgraad op te vijzelen.

Nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK)

Per 1 januari 2015 is een nieuw Financieel Toetsingskader in werking getreden.

Rentetermijnstructuur (RTS)

Een set van rentes voor iedere looptijd. In de regel zal voor iedere looptijd een andere rente gelden. Dit weerspiegelt verschillen in het rendement dat vereist wordt op beleggingen met een verschillende horizon. De RTS wordt afgeleid van de zogenaamde risico-free zero coupon rentetermijnstructuur.

Reservetekort

Er is een reservetekort indien het eigen vermogen minder is dan het Vereist Eigen Vermogen (VEV) maar hoger dan het MVEV.

SWAP-rente

De door DNB aan pensioenfondsvoorgeschreven disconteringsvoet bij de berekening van de pensioenverplichtingen.

UFR

DNB heeft per eind september 2012 de methodiek voor het vaststellen van de rentetermijnstructuur aangepast. Hierbij gaat het om een aanpassing van de rentetermijnstructuur voor looptijden vanaf 20 jaar. Voor looptijden tot en met 20 jaar blijft de rente gelijk aan de driemaands gemiddelde RTS. Voor looptijden vanaf 20 jaar wordt de rente zodanig aangepast dat deze toegroeit naar de zogenoemde Ultimate Forward Rate (UFR).

UPO

Alle pensioenfondsvoorzieners gebruiken hetzelfde overzicht: het Uniform Pensioenoverzicht (UPO). Dit overzicht biedt deelnemers informatie over hun pensioensituatie, zoals de uitkeringen bij pensionering, overlijden en arbeidsongeschiktheid alsmede een toelichting op onderdelen.

Vereist Eigen Vermogen (VEV)

Het Vereist Eigen Vermogen is het vermogen dat correspondeert met de evenwichtssituatie van het Pensioenfonds. In die situatie is het eigen vermogen zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% ten aanzien van de als onvoorwaardelijk aangemerkte onderdelen van de pensioenovereenkomsten wordt voorkomen, dat het vermogen van het Pensioenfonds binnen één jaar minder is dan de voorziening pensioenverplichtingen.

Voorziening pensioenverplichtingen (VPV)

Het bedrag waarover het Pensioenfonds moet beschikken om er zeker van te kunnen zijn dat voldaan kan worden aan de pensioenverplichtingen.